

pot po celjski dediščini

IV. osnovna šola Celje
"HEUREKA"
Klub mladih raziskovalcev in mentorjev
Mestna občina Celje
Mladi za Celje

POT PO CELJSKI DEDIŠČINI

(Raziskovalna naloga iz turizma)

72 strani
42 fotografij
6 grafikonov
1 karta
3 priloge

Mentor: Mojmir Mosbrucker

Avtorji: Zala Božanić, 9.b
Jasna Hadžić, 9.b
Rok Klajnšek - Grajžl, 9.b

Celje, marec 2016

Kazalo vsebine

Povzetek	3
1 UVOD.....	4
1.1 MNENJA IN PREDLOGI SOŠOLCEV O SPOZNAVANJU CELJSKE DEDIŠČINE	4
1.2 UGANKARSTVO IN RAZVEDRILNE NALOGE	8
2 NAMEN NALOGE IN METODOLOGIJA DELA.....	9
3 POT PO CELJSKI DEDIŠČINI.....	10
3.1 ZGODOVINSKI RAZVOJ CELJA	10
3.1.1 Keleia in Celeia	10
3.1.2 Grofje Celjski	11
3.1.3 Iz srednjega v novi vek	12
3.1.4 Razvoj meščanstva.....	14
3.1.5 Čas svetovnih vojn	15
3.1.6 Sodobni čas	15
3.2 TRASA KULTURNO-ZGODOVINSKE POTI PO CELJU	17
3.3 OHRANJENA DEDIŠČINA NA POTI	18
3.4 NALOGE ZA SPOZNAVANJE DEDIŠČINE NA POTI	25
3.4.1 Zabavne naloge in uganke	25
3.4.2 Rešitve uganke	57
3.4.3 Primeri učil	59
3.5 VSEBINA POTI PO CELJSKI DEDIŠČINI	63
4 ZAKLJUČEK.....	66
Viri in literatura	67
Priloge	69

Povzetek

V nalogi avtorji predstavljamo lastno pot po celjski dediščini. Celje predstavimo v času in prostoru. Tri ure dolga pot nas popelje od Keltov do samostojne Slovenije. Na poti spoznavamo kulturno, zgodovinsko, umetnostno in tehniško dediščino. Dediščino na poti predstavljamo na zabaven, uporaben in aktiven način - s križankami, ugankami, miselnimi nalogami in igrami idr. Opis poti zaključimo s povzetkom, v katerem so navedeni zgodovinski razvoj, evidentirane znamenitosti in predlagane naloge, s katerimi spoznavamo ali preverimo poznavanje dediščine. Z izdelanimi učili dokazujemo, da jih je mogoče narediti s priročnimi sredstvi in z nizkimi stroški.

1 UVOD

Ozrite se daleč v svojo preteklost, da boste videli svojo prihodnost!
(Winston Churchill)

Če se ne zavedamo preteklosti, nimamo korenin. Če nimamo korenin, nimamo razvoja. Dediščino smo podedovali od svojih dedkov za naše vnuke in jo imamo torej danes, od včeraj, za jutri.

Na IV. osnovni šoli Celje se učenci na kulturnih dnevih vsako leto seznanimo s celjsko preteklostjo in dediščino. V 6., 7., 8. in 9. razredu spoznamo del celjske preteklosti, del kulturne, zgodovinske in tehniške dediščine ter pomembnejše javne ustanove. Pri turistični vzgoji so sošolke in sošolci izdelali lastne turistične predstavitve mesta. Že desetletje in pol se skupine učencev, članov Unesco kluba šole, izurijo za vodnike po mestu. V okviru projekta Naše mesto - vaše mesto po celjskih znamenitostih popeljemo starše, obiskovalce iz drugih slovenskih šol in vedno tudi prijatelje, ki nas obiščejo v okviru mednarodnih izmenjav.

Avtorji smo se odločili, da k pestremu domoznanskemu delu prispevamo lastno pot po Celju. Pot je predstavljena celostno in na zabaven način, je uporabna in namenjena širšemu krogu radovednežev.

1.1 MNENJA IN PREDLOGI SOŠOLCEV O SPOZNAVANJU CELJSKE DEDIŠČINE

Na kulturnih dnevih se vsako leto seznanimo s celjsko preteklostjo in dediščino mesta. Pred načrtovanjem nove poti po mestu smo z anketiranjem sošolcev raziskali njihovo mnenje o tej dejavnosti in zbrali predloge za izboljšave.

Namen ankete

Anketo smo zastavili tako, da smo izvedeli, kateri deli Celja se jim zdijo vredni ogleda, in jih vprašali, kako bi znamenitosti mesta spoznali na bolj zanimiv način. S pridobljenimi rezultati smo si pomagali pri našem izdelku. Upoštevali smo mnenja sošolcev, da bi jim čim bolj približali končni izdelek in ga naredili praktičnega ter uporabnega.

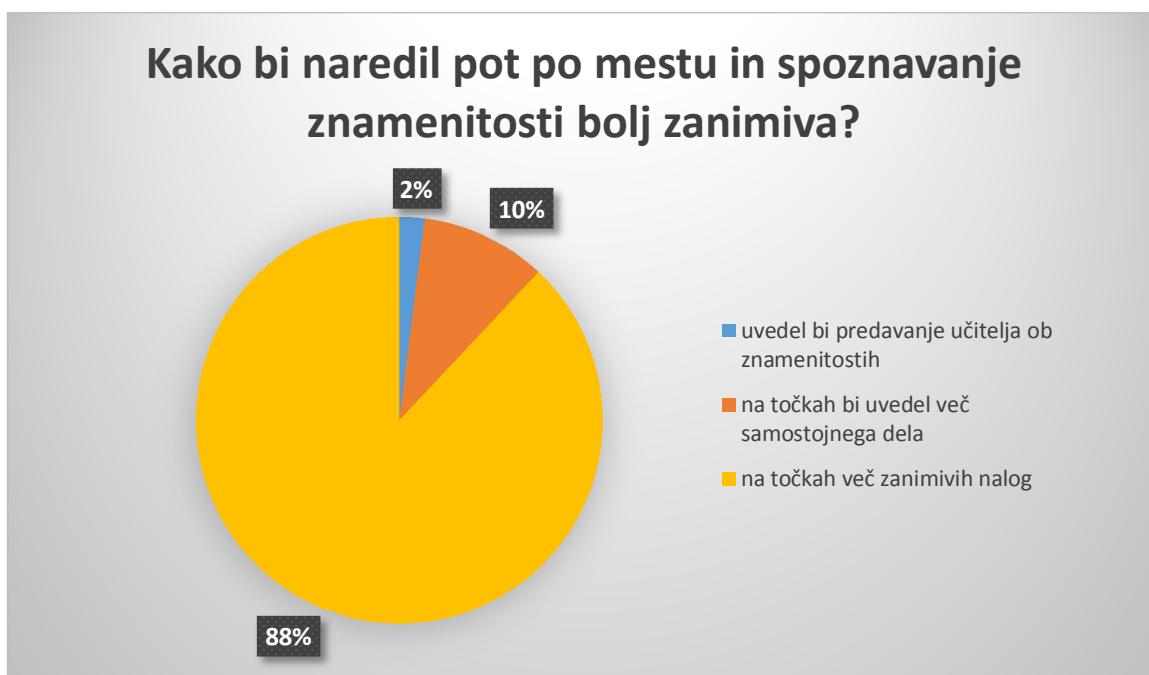
Vzorec

Anketirali smo 63 sošolcev III. triade. Čeprav vsi niso odgovorili na vsa vprašanja, ocenjujemo, da je bil vzorec zadovoljiv in nam rezultati lahko predstavljajo izhodišče za naše delo.

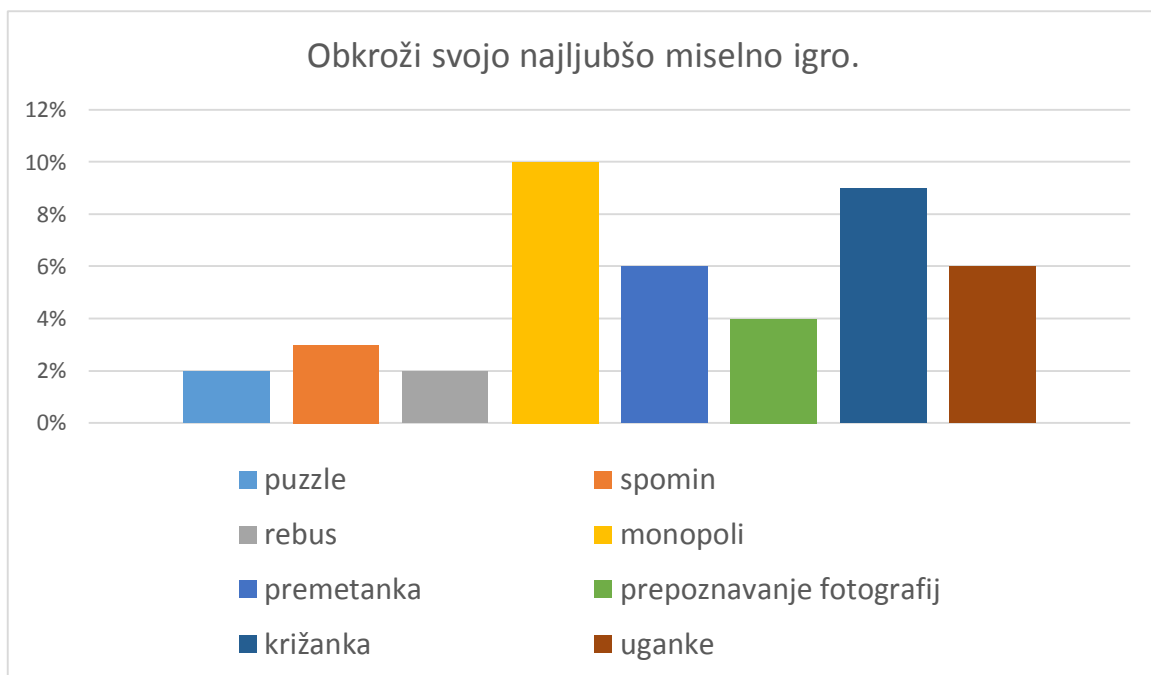
Rezultati

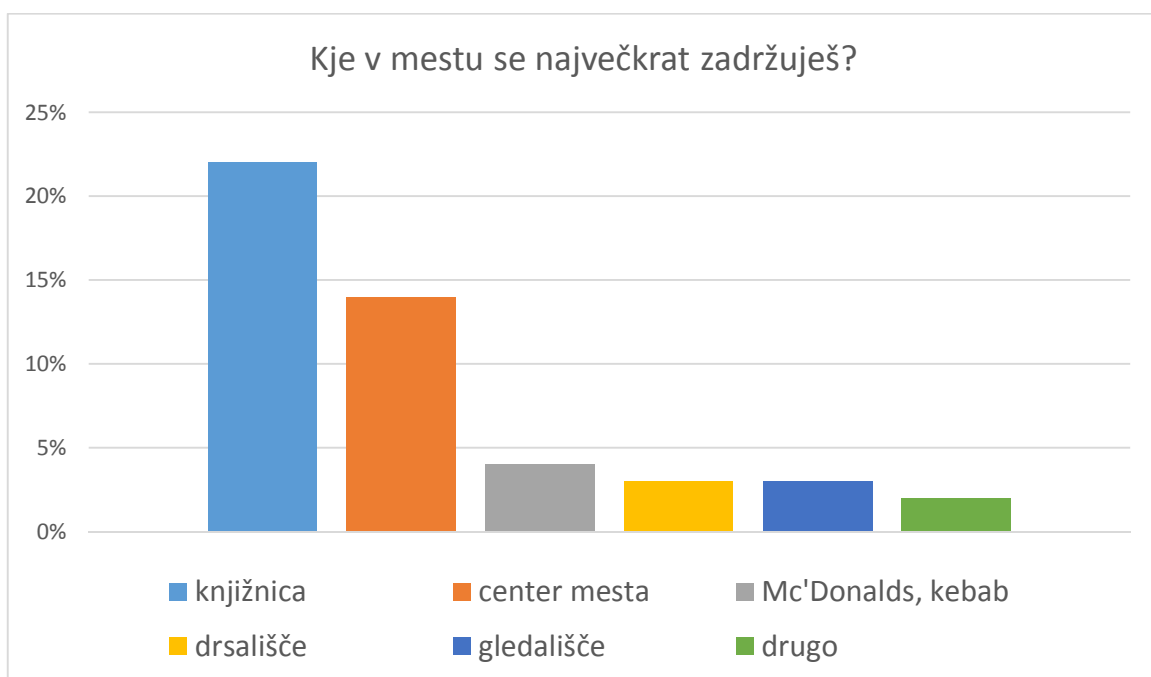
Anketirani sošolci so si najbolj zapomnili ogled muzejev in obzidja, ostali pa v manjših deležih ostale navedene znamenitosti.

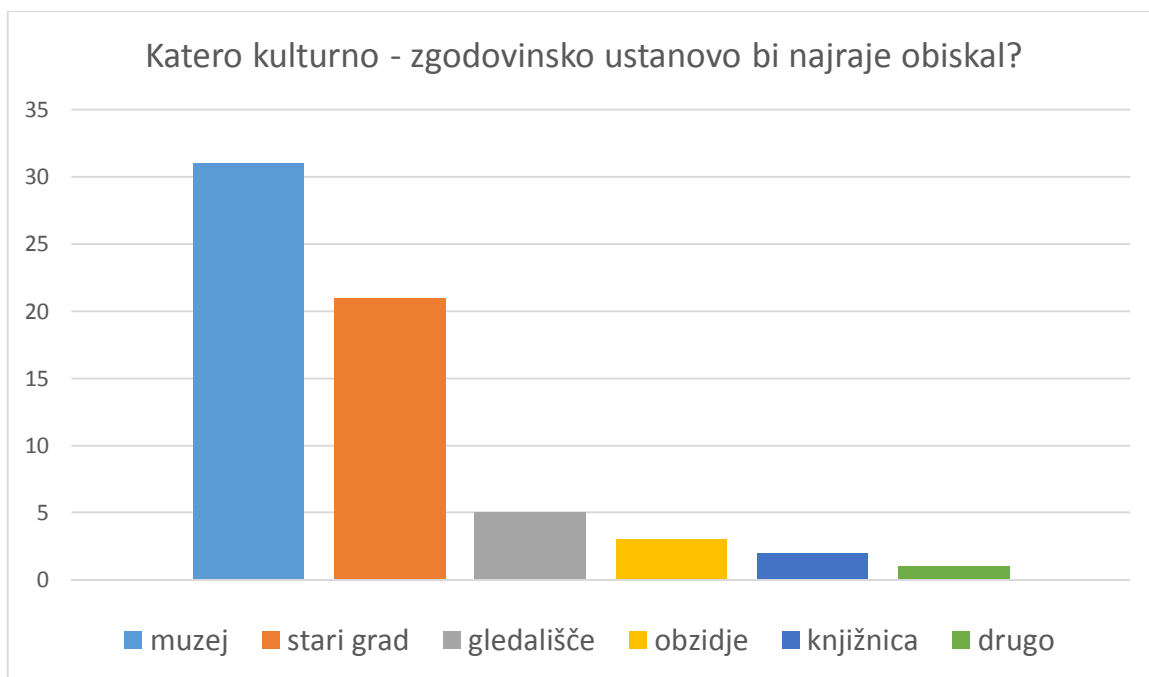
Skoraj devet desetih sošolcev je predlagalo več zanimivih nalog in ugank za popestritev poti po Celju.

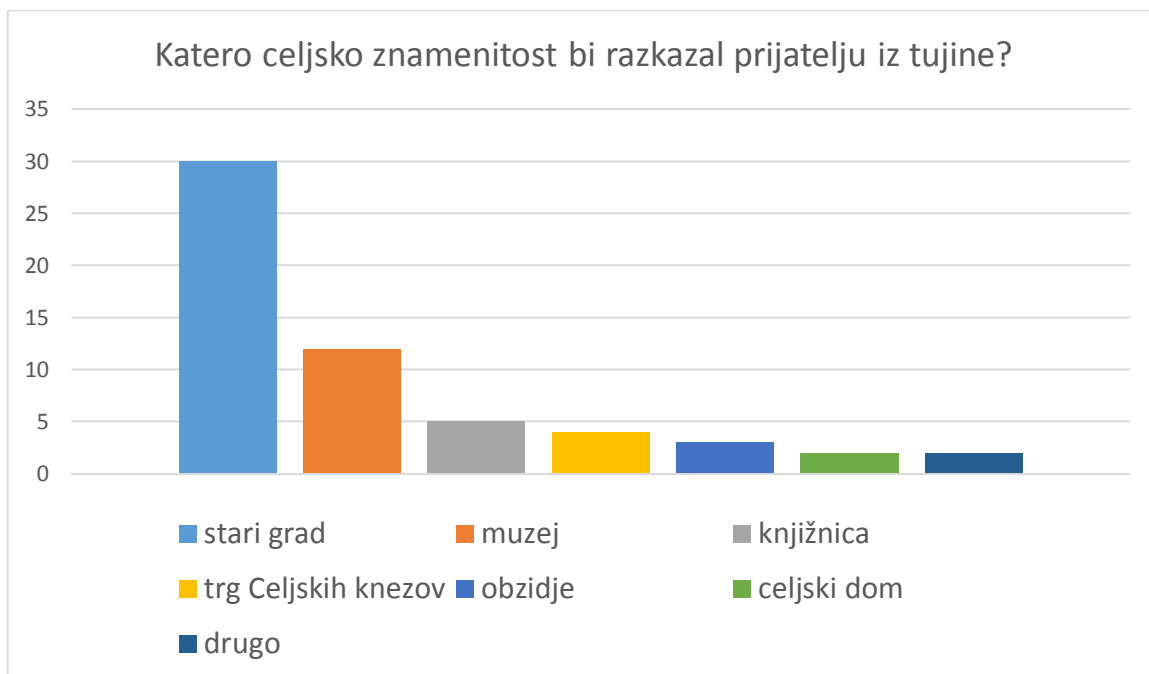
Največ sošolcev je kot najljubšo miselno igro izbralo tisto, ki je zabavna in jim predstavlja izziv.

Največ anketiranih sošolcev se v prostem času zadržuje v knjižnici in v centru mesta. Menimo, da je prav, da ga učinkoviteje spoznajo.

Najatraktivnejše znamenitosti za sošolce so muzeji, ki so v zadnjih letih postali zanimivi zaradi številnih aktivnih oblik dela. Tudi Stari grad je za večino vreden ogleda. Ostale ustanove (gledališče, knjižnica in drugo, npr. likovni salon, galerije) ostajajo zanimive bolj "za šolsko delo" (ogledi razstav, predstav, priprava referatov v knjižnici, ...).

Pred prijatelji se bi anketirani najraje "pohvalili" z ogledom Starega gradu in muzejev, kar zopet potrjuje že zapisana mnenja.

1.2 UGANKARSTVO IN RAZVEDRILNE NALOGE

Kot učni pripomoček smo izdelali didaktične igre in sestavili različne uganke.

Uganka je "kratko besedilo za razvedrilo, zabavo, ki duhovito opisuje stvar, ki jo je treba uganiti" (SSKJ, 2001). Je vrsta miselne naloge, zastavljena na način, ki za rešitev zahteva premislek, posebno metodo reševanja. Lahko je tudi književna oblika v prozi ali verzih.

Uganke so v zgodovini nastajale v vseh civilizacijah. Pri starih Grkih in Rimljanih so imele celo obredno vlogo. Najbolj znane so prerokbe v obliki uganke iz Apolonovega svetišča v Delfih, uganke Sfinge, Gordijski voz, Kolumbovo jajce idr. Danes se uganke pogosto pojavljajo v razvedrilnih ugankarskih revijah, tekmovanjih iz logike idr., obstajajo pa tudi računalniški programi za sestavljanje in reševanje tovrstnih nalog. (Gregorc, Bajt, 1987)

Vrste uganke

Rebus - uganka, pri kateri je treba iz risb stvari, črk, znakov ugotoviti ustrezno besedo, stavek. Beseda rebus je latinska in pomeni z rečmi. Rebusi so bili že v srednjem veku uporabljani v heraldiki.

- palindromni rebus: končno rešitev preberemo nazaj,
- rarebus: črke, ki jih od besede odvezemo, znova dodamo v istem vrstnem redu na koncu za vse elemente rebusa,
- rebusoid: črke, ki jih od besed odvezemo, v istem vrstnem redu dodamo že na koncu samega elementa, od katerega smo jih odvzeli, in ne na koncu, kot pri rarebusu.

Premetanke ali **anagrami** so uganke, pri katerih je treba premešati črke, da dobimo drugo besedo ali frazo, ki ima nek pomen. Besede, ki jih dobimo z anagramiranjem, so lahko na kak zanimiv način povezane s prvotnimi ali pa tudi ne. Npr. leto - telo, enakost - ostanek, stopinja - pijanost, sliva - svila. V ugankarstvu se anagram uporablja pogosto - kot samostojna uganka ali kot del drugih uganke. Anagram je lahko uporabljen v stavku, pogosto pa tudi v verzih, npr. DAN JE LE... za počitek! (rešitev nedelja)

Palindromi - anagrami, ki se nazaj in naprej preberejo enako: potop, kisik.

Križanka je besedna uganka, ki je običajno postavljena kot mreža črnih in belih polj, na bela polja je treba postaviti besede tako, da se črke vodoravnih in navpičnih besed ujemajo. Besede, ki jih je treba vpisati, so podane z opisom, s fotografijami, z risbami ali z namigom. Poznamo različne vrste križank, razlikujejo se po obliki in po načinu vpisovanja besed. Pri skandinavski križanki so črna polja že podana, pri italijanski in skriti križanki pa jih mora reševalec poiskati sam.

Miselne naloge, igre in uganke zahtevajo logično sklepanje, povezovanje, prepoznavanje in ostale spretnosti ter veščine. Takšne so naloge iz logike, tekstne naloge, kvizi, labirinti, sestavljanke (puzzle), sudoku, različne igre (spomin, monopoli, scrabble, računalniške igre, idr.) (Hladnik, 2010; SSKJ, 2001)

2 NAMEN NALOGE IN METODOLOGIJA DELA

Namen naloge je:

- izdelati lastno pot po Celju, na kateri spoznamo razvoj mesta in predstavimo njegovo dediščino,
- pokazati, da je možno dediščino spoznavati tudi na zabaven način ter
- dokazati, da je uporabna učila mogoče izdelati s priročnimi sredstvi in z nizkimi stroški.

Naloga je sestavljena iz treh delov. V uvodu opisujemo tiste osnove ugankarstva, ki so potrebne za razumevanje nalog in njihovo reševanje. Povzemamo tudi mnenja sošolcev o kulturnih dnevih, na katerih vsako leto spoznavamo domače mesto, ter predstavljamo njihove predloge.

V osrednjem delu izdelamo lastno pot po celjski dediščini, ki sledi časovnemu razvoju mesta, na njej pa opozarjamo na tiste celjske znamenitosti, ki jih je vredno poznati ali predstaviti poljudnemu obiskovalcu. Celjsko dediščino spoznavamo z zabavnimi, poučnimi in uporabnimi nalogami. Iz nekaterih nalog lahko izdelamo preprosta, a uporabna učila.

Na koncu povzamemo vsebino poti in aktivnosti na njej.

Metodologija dela

Najprej smo analizirali šolske aktivnosti, ki jih izvajamo s področja domoznanstva. Mnenja in predloge sošolcev o kulturnih dnevih smo pridobili z anketiranjem. Naše delo smo načrtovali tudi s pomočjo odprtega intervjuja z avtorjema domoznanskih aktivnosti na šoli - gospo Melito Broz in gospodom Mojmirjem Mosbruckerjem. V nadaljevanju smo poiskali izboljšave in naredili načrt dela. Vsebino na nastajajoči poti smo opredelili s pomočjo učbenikov za pouk zgodovine v 7., 8. in 9. razredu osnovne šole. Snov smo poiskali v turističnih vodnikih ter v monografijah o Celju (gl. seznam literature). Gradivo smo dopolnili s strokovno literaturo (Orožnov Oris sodobne zgodovine Celja in okolice, spletna gradiva na portalu Zavoda Celeia in Kamre - digitalizirane kulturne dediščine slovenskih pokrajin). Tujke smo razložili s pomočjo Spletnega slovarja slovenskega knjižnega jezika.

Počasi je nastajala pot po celjski dediščini. Določili smo potek in vsebino poti, izbrali znamenitosti ob njej ter izdelali zabavne in uporabne naloge. Pri sestavljanju nalog nam je pomagal mentor, s katerim smo skupaj prelistali Didaktiko avtorjev Marjana Blažiča in drugih ter Izbrana poglavja iz didaktike Ane Tomić in se o njih pogovorili. Pot po celjski dediščini smo obhodili (in spoznali) v dveh urah in pol. Ocenjujemo, da brez predhodnih priprav in poznavanja vsebine za pot potrebujemo pol ure več časa.

Kakor smo preizkusili, lahko z malo truda s pomočjo predlog izdelamo preprosta učila. Za spoznavanje znamenitih celjskih zgradb smo izdelali sestavljanke ("puzzle"). Celjske grofe spoznamo s pomočjo sestavljanja kock. Namembnost nekaterih javnih ustanov v mestu predstavimo s povezovanjem ploščic. Priročni pripomoček nam pomaga pri orientaciji na zemljevidu srednjeveškega Celja. Vsa izdelana učila bomo uporabljali na naših kulturnih dnevih po celjski dediščini.

Zahvaljujemo se mentorju za usmerjanje, svetovanje in tehnično pomoč pri delu ter gospe Nevenki Matelič Nunčič za pravopisni pregled naloge.

3 POT PO CELJSKI DEDIŠČINI

Pot sledi časovnemu razvoju Celja in je skladna z učnim načrtom za pouk zgodovine v osnovni šoli. Istočasno omogoča poljudno in pestro spoznavanje knežjega mesta ob Savinji.

Pot nas "popelje" po razvoju mesta od prve ilirske naselbine na Miklavškem hribu, keltske Keleie in antične Celeie v obdobje preseljevanje ljudstev in v kasnejši razvoj mesta v času mogočnih knezov Celjskih. V nadaljevanju sledi počasnejšemu razvoju mesta v čas meščanstva in poudarja mejnike razvoja mesta - razsvetljenske reforme, naravne katastrofe, prihod Južne železnice, začetke industrializacije in nacionalne spore med celjskimi Slovenci in Nemci. Preko obeh svetovnih vojn nas na koncu pot pripelje v sodobni čas neodvisne Slovenije.

V drugem delu so izbrane tiste celjske znamenitosti, ki so tipične za mesto in ki jih je vredno poznati ali predstaviti vsakemu turistu.

Na posameznih lokacijah so pripravljene zanimive, poučne in splošno uporabne naloge. Z njimi na zanimiv način podrobneje spoznavamo Celje ali zgolj utrdimo poznavanje mesta.

V zaključku je pot predstavljena v povzetku, v katerem so navedeni časovni okvir, opis znamenitosti na posameznih lokacijah ter naloge za spoznavanje dediščine.

3.1 ZGODOVINSKI RAZVOJ CELJA

V prvem delu predstavljamo zgodovinski razvoj mesta ob Savinji.

3.1.1 Keleia in Celeia

Prvo izpričano celovito in gospodarsko urejeno poselitev predstavljajo ostanki **ilirskega gradišča** na Miklavškem hribu (9. do 6. st. p. n. š.) Po letu 300 p. n. š. so se v naše kraje priselili Kelti. Njihov vpliv na staroselce je bil velik - kovali so svoj denar, spremenili način bojevanja in znali pridobivati jeklo. Keltska **Keleia** je postala v 1. in 2. stoletju p. n. š. eno najpomembnejših obrtnih in trgovskih središč v pokrajini Norik.

Rimljani so leta 16 p. n. št. brez bojev priključili keltsko Noriško kraljestvo in vladali štiristo let. V času vladavine cesarja Klavdija je Keleia leta 46 postala avtonomno mesto in dobila latinsko ime **Municipium Claudia Celeia** ("Delno-samostojno-mesto-Klavdijeva Celeia"). Ohranjeni viri navajajo, da je bila Celeia bogata in močno naseljena, zavarovana z obzidjem in s stolpi. Bila je mesto s številnimi večnadstropnimi marmornatimi palačami, širokimi trgi in ulicami (npr. Cardo Maximus pri Muzeju novejšje zgodovine Celje), kanalizacijo, javnimi kopališči in svetišči. Celeia je bila sprva neobzidana, vdori barbarskih plemen pa so prebivalce prisilili k obrambnemu sistemu. Obzidje je poslej ščitilo mesto tudi pred poplavami. Do močnega potresa v 3. stoletju Savinja ni tekla v današnji strugi. Arheologi so zamejili obseg antične Celeie, ki se je razprostirala na območju: železniška postaja - Miklavški hrib (odkrito obzidje pod Staro grofijo iz kasnejšega obdobja) - Gledališki trg - Levstikova ulica. Mesto je imelo okoli 10000 prebivalcev, kar je 4 krat manj kot Poetovio in 3,5 krat več kot Emona. Župani so bili domačini. Odkopana rimska cesta na območju Knežjega dvorca je široka kar 10,4 m. Grobovi so imeli bogato posmrtno popotnico. Mesto so imenovali "**Druga Troja**" - Troia secunda. Bila je svetovljansko mesto. Združevala je

romanizirane Kelte, Sirce, Afričane, upokojene legionarje rimske vojske, ki so se po končanem službovanju za stalno naselili v Celeii. (Žerič, 2011)

Začetki krščanstva v mestu

V Celeio je poleg številnih vzhodnjaških in keltskih verovanj prodiralo tudi krščanstvo. Nova religija se je v Celju in okolici hitro širila. Kakor v vsem rimskem cesarstvu so sprva kristjane preganjali, o čemer priča tudi legenda o **škofu Maksimilijanu**, ki je leta 284 umrl mučeniške smrti, ker se ni želel odpovedati krščanstvu.

Vdori barbarov

Čeprav je ves čas živela v relativnem miru, je zmagoslavna rimska država postajala vse bolj ranljiva ter bila lahek plen barbarskih nomadskih vojakov. Nomadska ljudstva z vzhoda so vse bolj pritiskala na meje rimskega cesarstva, o čemer priča tudi prisotnost II. italške legije, ki si je že sredi 2. stoletja postavila svoj tabor v Ločici pri Polzeli.

Za Celeio je bilo usodno leto 475, ko so nekoč bogato mesto dokončno razdejali **Huni**, ki jih je vodil Atila.

Barbarska ljudstva, ki so v 6. stoletju prodirala proti rodovitni Padski nižini, so za seboj puščala razdejanje. Sledila je dolgotrajna revščina. Prebivalci, ki so preživeli, so se zatekli v odročne in nedostopne kraje. Kmalu je sledila **strnjena slovanska poselitev**. Od sredine 9. do prve polovice 12. stoletja o obstoju Celja ni nobenih podatkov. (Žerič, 2011)

3.1.2 Grofje Celjski

Leta 1322 so celjsko posest nasledili gospodje **Žovneški**. Kmalu so prejeli grofovski naziv, kasneje pa so jih povzdignili v knežji stan. Ambiciozna in uspešna rodbina si je s spretno politiko in preračunljivimi ženitvami nenehno večala bogastvo, vpliv in oblast. V lasti so imeli okoli 200 gradov ter ogromne posesti. Sposobni so bili sestaviti vojsko, ki je štela do 25000 vojakov in do 2000 konjenikov. V naslednjih dveh stoletjih je Celje odigralo eno najpomembnejših vlog v Srednji Evropi. Pod vodstvom **Hermana II.** je rodbina Celjskih dosegla prvi vrhunec moči. Njegova hči **Barbara** je bila žena cesarja Sigismunda Luksemburškega. Hermanov sin knez **Friderik II.** je Celju **11. aprila 1451** podelil Celju mestne pravice in svoboščine. Rodbina je po umoru zadnjega celjskega kneza **Ulrika II.** leta 1456 v Beogradu ostala brez naslednika. Po dolgoletnih bojih za nasledstvo Celjskih so sčasoma prevladali Habsburžani. (Janša-Zorn, 1998; Fugger-Germadnik, 2014)

Turški vpadi

Po propadu osrednje fevdalne rodbine se je Celje, ki je izgubilo značaj prestolnice, potopilo v povprečje obrobja. Največje razdejanje in strah so povzročali **turški vpadi**. Turki zaradi sorodstvenih vezi v času vladanja celjskih grofov mesta niso napadali. A kasneje se je stanje spremenilo. Leta 1473 so meščani z grozo strmeli v sprevod 8000 zajetih kristjanov, ki so jih s Koroške gnali mimo mesta. V naslednjih desetletjih so bili opustošeni številni trgi, cerkve in samostani (Žiče, Jurklošter, Gornji Grad, Pleterje). Pobitih in zasužnjenih je bilo na tisoče ljudi. Turki so leta 1492 napadli Celje, a jih je Jurij Herberstein z junaško obrambo na mogočnem novem mestnem obzidju odbil. V 16. stoletju so Turki še nekajkrat plenili po okolici, potem pa večjih groženj ni bilo več. (Žerič, 2011)

Kmečki upori

Stalni vojaški spopadi, slabšanje gospodarskega položaja, nenehno povečevanje bremen za vojsko in uničeno podeželje so pahnili kmeta v bedo. Nezadovoljstva so prerasla v **kmečke upore**. Vseslovenski kmečki upor 1515 je zajel tudi celjsko pokrajino. Puntarji so zasedli Stari grad in ga opustošili. Na svojo stran so neuspešno poskušali pridobiti meščane. Zaradi neenotnosti, slabše oborožitve, neznanja in neprofesionalnosti so bili zatrti vsi kmečki upori. (Žerič, 2011)

Gotika

se je začela v polovici 12. stoletja v Franciji, se razširila po celi zahodni Evropi in končala po 16. stoletju. Sledila ji je renesansa, pred njo pa je bil uveljavljen umetniški slog romanika. Gotika izhaja iz italijanske besede 'gotico' (sprva slabšalen izraz za opis grobe in barbarske, severnjaške kulture Gotov). V času gotike so nastala številna mesta in trgi. Meščanstvo je postalo pomemben in vpliven družbeni sloj ter pomemben naročnik gotskih umetnin, saj sta obrt in trgovina prinašala veliko denarja. V gradbeništvu so značilne cerkve s šiljastimi loki na oknih, vitraži, ozkimi in visokimi zvoniki, križnimi hodniki idr. Razvijejo se vse vrste umetnosti - kiparstvo, slikarstvo in steklarstvo, poleg njih pa še zlatarstvo, rezanje slonovine, oblikovanje tkanin, miniaturnost itd. (Janša-Zorn, 1998)

3.1.3 Iz srednjega v novi vek

Humanizem in renesansa

Humanizem je kulturno, miselno gibanje, ki izpostavlja **človeka** - njegove sposobnosti, iznajdljivost, znanje. Je duhovno in miselno gibanje, njegov umetniški odraz pa je renesansa. Začela se je v 14. stoletju v Firencah, se razširila v skoraj celotno Evropo in v 16. st. povzročila reformacijo. Oživijo naravoslovne znanosti. V metodologijo dela uvedejo poskus in dokaz. Izum **tiska** poveča pismenost ter omogoča hitrejšo širjenje znanja in idej.

Ozemlje, na katerem so živeli slovensko govoreči ljudje, v tem obdobju ni bilo enotno. Spadalo je pod Habsburžane in bilo razdeljeno na dežele Kranjsko, Štajersko, Koroško in Goriško. S propadom Celjskih pa je zamrla tudi humanistična pobuda v mestu. (Mosbrucker, 2013)

Protestantizem v Celju

Celje so v 16. stoletju zajela verska, kulturna in politična gibanja, ki so zahtevala **reformo rimsko-katoliške Cerkve**. Reformatorji (protestanti) so hoteli revno in preprosto Cerkev, ki naj se ne postavlja nad državo in njene ustanove. Zahtevali so, naj vsak vernik bere sveto pismo v svojem maternem jeziku. Nova vera se je med prebivalci hitro širila. Tudi Primož Trubar si je, kot kaplan v celjski podružnici sv. Maksimilijana, prizadeval razširiti novi nauk. Rimskokatoliška cerkev je začela s **protireformacijo**, ki je kmalu povrnila stari red, protestante pregnala in njihove objekte porušila. Protestantizem se je obdržal v Prekmurju ter v severnem delu Srednje Evrope, v Angliji in na območju Severne Evrope. (Janša-Zorn, 1998)

Celje so ogrožale številne naravne katastrofe in tegobe

Celje so v vsej zgodovini prizadele številne katastrofe - poplave, napadi kobilic, potresi, epidemije bolezni in požari.

Skozi Celje se odvajajo vse vode Celjske kotline, ker leži na najnižji topografski točki. Najhujše zabeležene **poplave** so Celje prizadele leta 1672, 1901, 1954, 1990. Med letoma 1920 in 1954 so celjske reke 105-krat prestopile bregove. (Goropevšek, 2001)

Včasih so zaradi načina gradnje hiš, slabih kurišč, dimnikov in kurjenja izbruhnili številni **požari** - leta 1502 in 1534, leta 1687 je požar upepelil štiri petine Celja, najhujši požar pa je leta 1798 uničil večino zgradb v mestu. Viri poročajo, da ga je zanetila farovška kuharica v minoritskem samostanu, ki ji je med peko rib goreča mast pljusnila na vse strani in se vnela. V Celju so imeli prvo PGD (prostovoljno gasilsko društvo) - na Miklavškem hribu je bila stalna protipožarna opazovalnica, od koder so s streli iz možnarja alarmirali prebivalstvo.

Zaradi slabih higienskih razmer so bile pogoste tudi epidemije nalezljivih **bolezni**. Najbolj uničujoča bolezen je bila kuga, ki so jo prenašali glodalci in bolhe. Prva epidemija je izbruhnila leta 1647 (umrla tretjina ljudi od približno 1200), druga pa 1679 (umrlo 74 ljudi). Preživeli so kot zaobljubo leta 1680 zgradili cerkev na Jožefovem hribu. (Žerič, 2011)

Leta 270 je Celje prizadejal močan **potres**, ki je strugo Savinje, ki je prej "obtekala" mesto na severu, prestavil pod Miklavški hrib. Leta 1511 je najmočnejši potres na Slovenskem, z epicentrom na Idrijskem, porušil večino arhitekturne dediščine na slovenskem ozemlju. Kronisti poročajo, da je v potresu neposredno umrlo okoli 12000 ljudi. Tresenje tal so čutili na Dunaju, v Dubrovniku in v Benetkah. Leta 1974 je Celje stresel tudi močan "kozjanski" potres. Poškodovanih je bilo okoli 344 objektov, na območju Kozjanskega pa uničenih 5300 zgradb. (Orožen, 1980)

Celje ostaja povprečno mesto na obrobju

V srednjeveškem Celju so se razvijale raznovrstne obrti in trgovina. Obrtniki istih strok so bili povezani v **cehe** - bratovščine s strogimi pravili. Ceh je nadzoroval cene in kakovost izdelkov, delovanje svojih članov, skrbel za šolanje novih obrtnikov. Skupna sredstva, zbrana s članarinami, so namenjali razvoju ceha, pokojninam za ostarele člane, denarno pomoč vdovam in poškodovanim članom ceha ipd. V 16. stoletju je Celje postalo regionalno središče za trgovino z morskou soljo.

Marija Terezija je sredi 18. stoletja uvedla številne in obsežne **reforme**, ki jim je sledil vsesplošni gospodarski razcvet. Spremenjene splošne družbene razmere so povzročile spremenjen način življenja in napredek na vseh področjih. Leta 1777 je mesto dobilo prvo šolo. Pospeševali so razvoj prometa in modernizirali ceste. Obzidje je izgubilo smisel, mestna vrata so postala preozka. Ko je bilo leta 1785 mesto v finančni stiski, je s cesarskim dovoljenjem mestni svet prodal obzidje. Razvoj je zaustavil veliki požar leta 1798, ki je popolnoma uničil mesto.

V prvi polovici 19. stoletja je število prebivalcev naraslo za petino - od 1400 (leta 1798) na 1793 (leta 1840). Po velikem požaru so postavljali zidane in večnadstropne hiše. Prazne vmesne prostore so zapolnile nove ulice in trgi. **Sejmi** so bili najpomembnejša oblika blagovne izmenjave, tudi med mestom in podeželjem. V predmarčni dobi (pred revolucionarnim letom 1848) so se meščani ukvarjali s 111 obrtnimi dejavnostmi. Že od srednjega veka dalje so se obrtniki po strokah združevali v cehe. **Necehovske dejavnosti** v mestu so bile topilnica in livarna topov, zvonarstvo, opekarništvo, kamnolomstvo, izdelovanje solitra (surovine za izdelovanje umetnih gnojil in smodnika) in pepelike (za pridobivanje stekla) ter steklarstvo. Mesto je ostajalo na obrobju sodobnih družbenih in gospodarskih dogajanj. Dokončen napredek v razvoju gospodarstva je pripeljala železnica. (Cvirn, 1999; Žerič, 2011)

3.1.4 Razvoj meščanstva

Južna železnica pripelje napredek

V Celje je 27. 4. 1846 prisopihal prvi vlak iz Gradca, leta 1857 pa smo se povezali s tržaško luko, ko je bila v celoti zgrajena proga Južne železnice **Dunaj - Trst**.

Gradnja železnice je v Celje privabila ogromno delovne sile. Nekatere stare obrti so sicer propadle, številne nove, predvsem tiste za potrebe železnice, so vznikale. V Celju je bilo čedalje več tujega prebivalstva, zlasti Nemcev, ki so prinesli tudi nov način življenja in mišljenja ter svež kapital. (Celje, 2007)

Železnica je v mesto ob Savinji prinesla **hitrejši razvoj**. Mesto se je širilo. Obnovili so stare ceste, tlakovali pločnike in zgradili številne nove ulice. S celjsko Cinkarno (1873) se je začela industrializacija v mestu. Delovati je začelo veliko mlinsko podjetje Majdičev mlin. Ustanovljena je bila Westnova tovarna emajlirane posode. Celje je dobilo prvo mestno plinarno. Modernizirali so kanalizacijo in vodovodno omrežje. Leta 1913 je mesto dobilo elektriko. (Orožen, 1980)

Zedinjena Slovenija

Leta 1848 smo Slovenci dobili **prvi politični program**, v katerem smo zahtevali združitev vsega slovenskega narodnega ozemlja v okviru Avstrije, enakopravnost slovenskega jezika ter njegovo uporabo v javnosti, lasten parlament. V tem času je tiskar Janez Jeretin začel izdajati **prvi časopis** - nemški Cillier Wochenblatt in slovenski tednik Celske slovenske novine. Leta 1849 so pod njegovim mentorstvom v slovenskem jeziku zaigrali takrat revolucionarno Linhartovo Županovo Micko. (Celje, 2007)

Čitalnice

Po letu 1860 se je javno življenje sprostito in društveno življenje se je ponovno razcvetelo. Žarišča slovenskega kulturnega življenja so postale čitalnice - oblika **kulturnih druženj** in srečevanj. Prirejali so recitacije, igre, predavanja, koncerte, debate, ustanavljali pevske zборе, godbe na pihala in amaterska gledališča. Celjska Narodna čitalnica je bila ustanovljena 19. marca 1862. (Žerič, 2011)

Slovenski in nemški Celjani

Konec 19. stoletja so se močno zaostрили nacionalni odnosi. Vse se je delilo na "slovensko" in "nemško" - gostilne, društva, šole, kopališča, pokopališča, cerkve. Celjani so leta 1896 postavili Narodni dom - središče kulturnega, političnega in družbenega življenja Slovencev. V zgradbo se "priseli" tudi Narodna čitalnica. Celjski Nemci so leta 1906 odgovorili z gradnjo prestižne Nemške hiše - Deutsches Haus. Celje je v avstro-ogrski monarhiji veljalo za enega narodno najbolj občutljivih in **konfliktnih mest**. (Žerič, 2011)

3.1.5 Čas svetovnih vojn

Prva svetovna vojna

Velika vojna (1914-1918) je v mesto prinesla pomanjkanje. Vse je bilo podrejeno vojnim razmeram. Oblast je omejevala porabo. S cenzuro in propagando je težila k enotnosti in notranjemu miru.

Življenje v kraljevini

Po I. svetovni vojni je **Avstro-Ogrska razpadla**. Nove slovenske meje smo si izborili tudi z orožjem. Sčasoma je nastala Kraljevina Jugoslavija s srbsko dinastijo Karađorđevićev na čelu. Severni del države, ki je bil pred I. svetovno vojno vključen v Avstro-Ogrsko monarhijo, je bil gospodarsko bolj razvit od južnega. Veliko nemškega prebivalstva se je izselilo. Pred vojno sta dve tretjini Celjanov govorili nemško, v kraljevini pa le desetina prebivalstva. Krepil se je duh jugoslovanskega poenotenja. **Celjska industrija** je z odprtjem širokega jugoslovanskega trga dobila zagon. Nastalo je več kot 40 novih industrijskih podjetij. Med **trgovci** sta izstopala Rudolf Stermecki s prvo veleblagovnico in kataloško prodajo izdelkov ter Julius Rakusch, največji trgovec z železino v Jugoslaviji. Mesto se je širilo, število prebivalstva je hitro naraščalo (7750 prebivalcev - leta 1924, 20230 prebivalcev - leta 1940). (Goropevšek, 2001)

Druga svetovna vojna

V začetku aprila 1941 se je nov svetovni spopad razširil v Jugoslavijo. 11. aprila so nemške čete vkorakale v Celje. Nemška oblast je izvajala **ponemčevanje** in raznarodovalno politiko. Uporabo slovenščine so prepovedali, ukinili vsa nenemška društva in organizacije ter zaplenili njihovo premoženje.

Vojna je zbudila **upor**. Leta 1941 je bila na Resevni ustanovljena I. celjska četa. Na upor so okupatorji odgovorili z doslednim **nasiljem**. V zloglasnem zaporu Stari pisker so nacisti usmrtili skoraj 400 talcev. Celje in bližnja okolica sta v vojni izgubila 575 ljudi. Okoli 300 oseb so poslali v taborišča, več kot 1000 ljudi je bilo zaprtih v celjskih zaporih. Neznano število Celjanov je bilo vpoklicanih v nemško vojsko. Več kot 1500 narodno zavednih ljudi in intelektualcev so izgnali v Srbijo ali v notranjost Nemčije. (Goropevšek, 2001; Žerič, 2011)

3.1.6 Sodobni čas

Čas po II. svetovni vojni

Čas po koncu druge svetovne vojne ni prinesel vsem enake svobode. Med II. svetovno vojno je poleg osvobodilnega boja potekala tudi **državlјanska vojna** za prevzem oblasti. Slovenci smo kot sestavni del socialistične Jugoslavije prešli iz enega totalitarizma v drugega. Namesto obljubljenega in uzakonjenega federalizma je bila država povsem centralizirana; namesto politične demokracije so uveljavili enotnost oblasti. **Komunistična partija** si je v kratkem času zagotovila monopol. Po sporu s Sovjetsko zvezo se je Jugoslavija odpovedala sovjetskemu sistemu in se odprla Zahodu. V začetku petdesetih let je začela uvajati lastni model državne ureditve - socialistično **samoupravljanje**.

Kljub vsemu je konec vojne prinesel **napredek** na vseh področjih. V korak z novimi časi so stopali tudi kultura, izobraževanje, umetnost, šport. Metalurgija je bila najpomembnejša gospodarska panoga. Močno so bili zastopani tekstilna in živilsko-predelovalna industrija ter gradbeništvo in trgovina. V obdobju 1948-1961 se je število prebivalstva na celjskem območju povečalo za polovico. Gradili in opremljali so nova stanovanja na Otoku, Hudinji, ob Dečkovi cesti in Kersnikovi ulici ter v Gaberjah. Sedemdeseta leta so prinesla dvig življenjskega standarda. Na trgu se je pojavilo blago za široko potrošnjo. Kupna moč prebivalstva in ponudba sta ostajali skromni. (Goropevšek, 2001; Žerič, 2011)

Osamosvojitve Slovenije

V osemdesetih letih je dolžniška kriza prerasla v **gospodarsko krizo**, ta pa v politično. Jugoslavija je leta 1991 razpadla. Z osamosvojitvijo Slovenije **leta 1991** so zakonitosti trga prisilile celjsko gospodarstvo v razvoj majhnih podjetij z visoko razvitim tehnološkim znanjem. Nekdanje industrijsko mesto se je prestrukturiralo v storitvene in predelovalne dejavnosti. Celje z upravnimi, administrativnimi, kulturnimi in izobraževalnimi funkcijami ohranja status širšega regionalnega središča. (Goropevšek, 2001; Žerič, 2011)

3.2 TRASA KULTURNO-ZGODOVINSKE POTI PO CELJU

V poglavju navajamo potek izbrane kulturno-zgodovinske poti po Celju.

Od nastanka do rimske Celeie

Pot začnemo ob Savinji pri Splavarski brvi. Na naši levi je lapidarij na prostem z miljniki in antičnimi ostanki Celeie, katere bogastvo si lahko ogledamo na razstavi Celeia - mesto pod mestom. Nadaljujemo pot po Savinjskem nabrežju proti vzhodu. Na desnem bregu se nad Savinjo vzpenja Miklavški hrib s cerkvijo sv. Miklavža, kjer je bilo v bližini prvo ilirsko gradišče, nad parkom pa se nahaja rimsko Herkulovo svetišče.

Srednjeveško Celje

Na skalni vzpetini na jugovzhodu se nad Savinjo bohota Stari grad. Pogled proti severu nam zastirajo stanovanjske zgradbe, ki so jih uredili v sklopu južnega dela srednjeveškega obzidja ob Savinji. Na koncu Savinjskega nabrežja krenemo po Razlagovi ulici do Vodnega stolpa. Skozi kasneje narejena vrata vstopimo na notranjo stran obzidja in krenemo levo po ozki ulici mimo starega Špitala do cerkve sv. Danijela na Slomškovem trgu.

Nadaljujemo pot na Glavni trg, ki je bil osrednji trgovski in sejemski trg. Proti zahodu hodimo po Gosposki ulici, ki je bila ulica srednjeveških obrtnikov. V prvem križišču krenemo levo na Muzejski trg do Stare grofije in Osrednje knjižnice Celje. Poti sledimo do Knežjega dvorca, domovanja mogočnih celjskih knezov.

Razvoj meščanstva

Čez Trg celjskih knezov in po Gledališki ulici pridemo do Gledališkega stolpa in Slovenskega ljudskega gledališča Celje. Po "Jarku", kjer danes poteka Vodnikova ulica, se napotimo ob severnem mestnem obzidju v Stanetovo ulico. Pot nas vodi mimo nekdanjega hotela "Beli vol" in trgovine Rakuš. Pri celjski Zvezdi na križišču s Prešernovo ulico zavijemo levo na Krekov trg. Mimo spomenika Alme Karlin, Mestne hranilnice in Celjskega doma se napotimo na železniški kolodvor, ki je bil postaja Južne železnice. Od tu se vrnemo na Zvezdo in mimo veleblagovnice Stermecki in mestnega vodnjaka nadaljujemo po Prešernovi ulici. Napotimo se mimo magistrata in Marijine cerkve do Trga celjskih knezov, kjer se nahaja Prothasijev dvorec, celjski Biseri, spomenik Josipu Pelikanu in Narodni dom. Do zaključka poti nas loči le še nekaj korakov in že smo na Gledališkem trgu z dvema spomenikoma, ki nas opozorita na sodobno zgodovino Celja.

3.3 OHRANJENA DEDIŠČINA NA POTI

Poiskali, izbrali in opisali smo tisto dediščino Celja, ki jo spoznavamo na poti. Zaradi lažje prepoznavnosti smo poiskali fotografije omenjenih znamenitosti. Vire zaradi nazornosti navajamo v seznamu literature.

1. KIP SPLAVARJA na Savinjskem nabrežju
2. ANTIČNI LAPIDARIJ na Savinjskem nabrežju
3. VODNI STOLP v Razlagovi ulici
4. ŠPITAL na Slomškovem trgu
5. SLOMŠKOV TRG - stolna cerkev sv. Danijela, spomenik Antona M. Slomška
6. GLAVNI TRG - Marijino znamenje, prvi rotovž, antični mozaik
7. GOSPOSKA ULICA - ulica obrtnikov, Kvartirna hiša
8. STARA GROFIJA na Muzejskem trgu - "Na okopih"
9. KNEŽJI DVOREC na Trgu celjskih knezov
10. GLEDALIŠKI STOLP (spominska plošča 1. slovenske gledališke predstave)
11. OHRANJENO SEVERNO OBZIDJE in SPOMENIK ANTONA AŠKERCA
12. PLEČNIKOVA ZGRADBA LJUDSKE POSOJILNICE v Vodnikovi ulici
13. HOTEL "BELI VOL" in RAKUŠEVA TRGOVINA v Stanetovi ulici
14. KREKOV TRG - spomenik Alme Karlin, Celjska mestna hranilnica, Celjski dom
15. ŽELEZNIŠKI KOLODVOR - tehniška dediščina: parna lokomotiva, kretniška postavljalnica
16. CELJSKA ZVEZDA - prva lekarna "Pri orlu", mestni vodnjak, veleblagovnica Stermecki
17. MESTNI MAGISTRAT - Muzej novejšje zgodovine s Hermanovim brlogom v Prešernovi ulici
18. MARIJINA CERKEV Z GROBNICO CELJSKIH GROFOV v Prešernovi ulici
19. TRG CELJSKIH KNEZOV - Narodni dom, Prothasijev dvorec, kip Josipa Pelikana, Celjski biseri
20. GLEDALIŠKI TRG - spomenik Vojna in mir ter spomenik osamosvojitve Slovenije

1. **KIP SPLAVARJA** na Savinjskem nabrežju je ob koncu regulacije Savinje leta 1961 v bron vliil ljubljanski kipar Boris Kalin. Kip nas spominja na **splavarje**, ki so stoletja splavljali les, apno, volno in kože iz Zgornje Savinjske doline v južne kraje. Splavarjenje je bilo moško, težaško in dobro plačano delo. Z zaslužkom trikratnega potovanja se je lahko leto dni preživela cela družina. Do II. svetovne vojne je bilo splavarjenje ena najdonosnejših dejavnosti.

2. **ANTIČNI LAPIDARIJ** na Savinjskem nabrežju - V lapidariju je razstavljena sistematično urejena zbirka muzejsko pomembnih kamnitih spomenikov iz rimskega obdobja. Na desnem bregu se nad Savinjo vzpenja **Miklavški hrib** s cerkvijo sv. Miklavža (nekdanje ilirsko gradišče, ostanki Herkulovega svetišča nad parkom, protipožarna opazovalnica na hribu). Nad Savinjo se nahaja **cerkev sv. Cecilije in kapucinski samostan**. Postavljena sta bila v 17. stoletju. Do cerkve vodi pokrito stopnišče in 91 lesenih stopnic. Cerkev je leta 1615 posvetil škof Tomaž Hren. Samostan so najprej naselili menihi kapucini iz Verone, ki naj bi utrdili katoliško vero, ki je doživljala krize v času reformacije.

3. **VODNI (ŠPITALSKI) STOLP** v Razlagovi ulici je leta 1785 prešel iz mestne v zasebno last. Obokana vrata so bila pozidana kasneje in ne sodijo v sklop **srednjeveškega obzidja**. Prizorišče danes služi letnim prireditvam. Na stolpu je vzdignjena plošča z iztegnjeno roko, ki kaže višino vode ob **poplavi** 1672. Poleg poplav so mesto ogrožale številne druge katastrofe - potresi, bolezni, požari.

Srednjeveško mestno obzidje je bilo namenjeno obrambi. Mesto so sprva ogrožala barbarska plemena, v srednjem veku pa Turki in uporni kmetje. Leta 1451 so meščani začeli pospešeno graditi obzidje, ki so ga končali v dvajsetih letih. Obzidje je imelo obliko zapotegnjenega kvadrata s 500 m dolgimi stranicami. Zidovje je bilo mogočno, povprečno visoko 6 m in debelo 1,6 m. Na notranji strani je bila zidana ali lesena konstrukcija s pokritim obrambnim hodnikom. Obzidje je imelo 4 mogočne vogalne **stolpe**, 2 vmesna in 2 stolpa nad vrati. V mesto se je vstopalo skozi utrjena in varovana **mestna vrata**. Graška so bila ob severnem obzidju (kino Metropol), Ljubljanska ob zahodnem (prehod Ljubljanske ulice v Trg celjskih knezov) in Vodna (Kapucinska) vrata ob južnem izhodu iz mesta. Vrata so bila, zaradi številnih vodnih tokov, ki so obkrožali Celje, opremljena z mostovi; največji je bil Savinjski (Kapucinski) most. Ob vseh naštetih večjih vratih so bile stražarnice in **mitnice**, kjer so od trgovcev in prevoznikov pobirali dajatve, od katerih je mesto živelo. Obzidje je sčasoma izgubilo pomen in je omejevalo širjenje mesta. Leta 1785 je mestni svet obzidje, jarke ter mestna vrata prodal na dražbi. (Broz, 2000; Rebernak, 2006)

4. **ŠPITAL IN KAPELA SV. ELIZABETE** predstavljata edini primer ohranjene srednjeveške **ubožnice** v Sloveniji iz 15. stoletja. Kapela je posvečena sv. Elizabeti, zaščitnici ubogih in bolnih. Stavba je bila v prvi polovici 19. stoletja prenovljena ter nato pol stoletja služila kot **mestna bolnišnica**.

5. **SLOMŠKOV TRG - stolno cerkev sv. Danijela** so postavili leta 1306 na mestu romanske cerkve. Kasneje so jo večkrat prezidali. Največja znamenitost v cerkvi je kapela Žalostne matere božje, ki so jo dali v gotskem slogu postaviti celjski grofje. Zraven cerkve stoji **spomenik Antonu Martinu Slomšku**, narodnemu buditelju, piscu nabožnih knjig, slovenskemu škofu in pobudniku za ustanovitev najstarejše slovenske založbe, Mohorjeve družbe. Na trgu stoji tudi zgradba, v kateri se je nahajala **celjska gimnazija**, ki je bila ustanovljena leta 1808. Sedež je imela v zgradbi na Slomškovem trgu. Prva trirazredna glavna šola v Celju pa je začela delovati že leta 1777.

6. **GLAVNI TRG** je najstarejši trgovski in sejemski trg v mestu in središče srednjeveškega Celja. Na zahodni strani so se nahajale plemiške in javne zgradbe, na vzhodni pa stavbe trgovcev, obrtnikov in rokodelcev. Na trgu si ogleamo **Stari rotovž**, dotedanjo orožarno, ki jo je Friderik II. Celjski podaril meščanom ob podelitvi mestnih pravic 11.4.1451. Zraven zgradbe se nahaja **antični mozaik "in situ"** - na originalnem mestu. Zraven mozaika stoji **Hohenwartherjeva hiša**, ki je bila dom grajskega oskrbnika. V 16. st. je bila sedež protestantov. Na osrednjem delu trga je **Marijino znamenje**, postavljeno na mestu, kjer so usmrtili morilca. Osrednji steber nosi kip Marije. Ob stebru na podstavku stojita baročna kipa sv. Roka (zaščitnik pred kužnimi boleznimi) in sv. Florijana (zaščitnik pred požari), poleg njiju pa so celjski meščani v 19. stoletju postavili še kip sv. Jožefa. Na stranicah podstavka so posvetilni napisi iz 19. stoletja v slovenščini, nemščini in latinščini.

7. **GOSPOSKA ULICA** - je stara celjska **ulica obrtnikov**. Viri navajajo sodarje, mesarje, klobučarje, jermenarje, tiskarje, peke, zvonarje, krojače, vrvičarje, pivovarje, tesarje, kovače, čevljarje, ključavničarje, steklarje, rokavičarje, kotlarje, mizarje, slaščičarje, dimnikarje, zidarje, mlinarje in frizerje. V ulici je renesančna **kvartirna hiša**, ki je bila namenjena za nastanitev vojakov. Na desni strani portala se nahaja doprnski **kip Alfreda Nobela**, ki je v tej zgradbi obiskoval prijateljico Sofijo Hess.

8. **STARA GROFIJA** na Muzejskem trgu je najlepša **renesančna** stavba v Celju. Zgrajena je bila v obdobju 1580-1603 ob južnem delu mestnega obzidja, na mestu, kjer so nekoč stala gospodarska poslopja celjskega spodnjega gradu. Grof Jobst Josef Thurn Valsassina je zemljišče odkupil ter ga dal obnoviti renesančnim italijanskim umetnikom. Stavbi so v začetku 17. stoletja dodali arkadne (obokane) hodnike. Leta 1869 je

boje. V sredini nas slika "popelje" v nebo.

poslopje kupila Mestna občina. Danes so v stavbi zbirke **Pokrajinskega muzeja Celje** (Poti - Alma M. Karlin, Etnološka zbirka, Kulturno-zgodovinska zbirka, Lapidarij in Od šivanke do zvezd). V začetku 20. st. so med obnovitvenimi deli odkrili znameniti **Celjski strop**, ki je najlepši primer renesančnega iluzionističnega slikarstva na Slovenskem. Renesančna umetnina na obodu predstavlja 4 letne čase in antične

9. **KNEŽJI DVOREC** na Trgu celjskih knezov - leži v jugozahodnem delu srednjeveškega mestnega jedra. Prvič se grad omenja v listini leta 1323. Kasneje so ga grofje Celjski prezidali in povečali ter si v njem uredili prebivališče. "**Spodnji grad**" je v času Celjskih veljal za najmarkantnejšo renesančno stavbo na Slovenskem. V bojih za celjsko dediščino je bila stavba oplenjena (Jan Vitovec), kasneje pa je v njej uradoval namestnik deželnega kneza. Grad je bil dobro utrjen in obdan z obzidjem, vendar sčasoma zanemarjen. Od 1748 do 1750 so po nalogu Marije Terezije grad preuredili v vojašnico. Danes se v Knežjem dvorcu nahajajo razstavi "Celeia - mesto pod mestom" in "Grofje Celjski" ter Galerija sodobne umetnosti Celje.

9. **KNEŽJI DVOREC** na Trgu celjskih knezov - leži v jugozahodnem delu srednjeveškega mestnega jedra. Prvič se grad omenja v listini leta 1323. Kasneje so ga grofje Celjski prezidali in povečali ter si v njem uredili prebivališče. "**Spodnji grad**" je v času Celjskih veljal za najmarkantnejšo renesančno stavbo na Slovenskem. V bojih za celjsko dediščino je bila stavba oplenjena (Jan Vitovec), kasneje pa je v njej uradoval namestnik deželnega kneza. Grad je bil dobro utrjen in obdan z obzidjem, vendar sčasoma zanemarjen. Od 1748 do 1750 so po nalogu Marije Terezije grad preuredili v vojašnico. Danes se v Knežjem dvorcu nahajajo razstavi "Celeia - mesto pod mestom" in "Grofje Celjski" ter Galerija sodobne umetnosti Celje.

Po burni menjavi lastnikov se je leta 1882 začela njegova obnova, ki traja še danes.

Prvotna naselbina grofov Celjskih pa je bil **Stari grad** na skalni grmadi nad Savinjo. Poslopje so v 13. st. postavili Vovbržani. Kasneje so grad dozidavali, gospodje Žovneški pa so ga spremenili v največjo utrdbo na Slovenskem. Prebivalci so ga zapustili leta 1400, ko so se preselili v Knežji dvorec v mestu. V času velikega kmečkega upora 1515 so grad opustošili uporni kmetje, vendar so ga v drugi polovici 16. st. obnovili. V 18. st. so gradbeni material uporabili za gradnjo dvorca Novo Celje.

bil mestni zapor. Stolp je dobilo gledališko društvo v uporabo za svoje potrebe. Današnjo podobo je gledališču leta 1954 ustvaril Franc Korent.

10. **GLEDALIŠČE IN GLEDALIŠKI STOLP** - Izpričano so že leta 1791 v mestu nastopale potujoče igralske skupine. Celjska gledališka dejavnost je ponoven vzgon našla ob ustanavljanju **čitalnic** (oblika kulturnih srečevanj in druženj, po letu 1848). Okrogli **stolp** v sestavi gledališča je bil zgrajen leta 1550 kot del mestnega obzidja. V njem je

Celjski tiskar Janez Jeretin je leta 1848 začel izdajati **prva celjska časnika** v nemškem in slovenskem jeziku ter prvi uveljavil slovenščino v mestnem gledališču - leta 1849 so v slovenščini zaigrali **veseloigro** Županova Micka, ki je bila za takratni čas "revolucionarna".

11. **SEVERNO OBZIDJE in KIP ANTONA AŠKERCA** - Današnja Vodnikova ulica poteka po srednjeveškem okopu. Sredi 19. stoletja so območje Vodnikove ulice imenovali "**Jarek**". Obrambni jarek je obdajal mesto od Ložnice na zahodu do poplavne Voglajne na vzhodu, iz nje so napeljali tudi vodo v jarek. Obzidje je odlično ohranjeno z originalnimi strelnimi linami. Dopasni kip epskega pesnika **Antona Aškerca** je leta 1956, ob stoti obletnici njegovega rojstva, izdelal kipar Ciril Cesar.

12. **PLEČNIKOVA ZGRADBA LJUDSKE POSOJILNICE** v Vodnikovi ulici je najpomembnejši objekt v Celju iz obdobja med obema svetovnima vojnama. Zgradili so jo leta 1929 po načrtih slovenskega arhitekta Jožeta Plečnika in njegovega učenca Vinka Lenarčiča. Glavni vhod na vogalu Stanetove in Prešernove ulice je poudarjen s stebriščnimi balkoni. Danes se v zgradbi nahaja mestni **Art kino Metropol**.

13. **STANETOVA ULICA** - Hotel "**Beli vol**" je slovel po odlični kuhinji in domači zabavni glasbi. V jedilnici so se shajali pripadniki celjskega Sokola. 3. 11. 1896 se je v vrtnem salonu hotela odvrtela prva filmska predstava. Hotel je večkrat menjal lastnike, po I. svetovni vojni pa sta lastnika v pritličju hotela uredila veliko knjigarno. Na nasprotni strani ulice se nahaja **trgovina družine Rakuš**. **Rakuševi** so bili največji trgovci z železnino v "stari" Jugoslaviji. Zgradba iz leta 1810 izstopa z zanimivo arhitekturo in obrtniškimi okraski, kar je dobila v obnovi po velikem požaru.

14. **KREKOV TRG** - Na začetku trga je postavljen kip **Alme Maksimilijane Karlin**. Bila je vrhunska poliglotka in svetovna popotnica. Obiskala je J in S Ameriko, Daljni Vzhod, Tihomorske otoke, Avstralijo in Azijo. O svojem potovanju in doživetjih je pisala v različnih revijah in časopisih. Bila je etnografinja in zbirateljica. Leta 1928 se je vrnila v Celje in do svoje smrti živila v Pečovniku. Prestižna zgradba na trgu je **Celjski dom** (Nemška hiša, Dom OF). Bil je zgrajen leta 1906 v novogotskem slogu po načrtih dunajskega arhitekta Branga ter je bil središče nemškega meščanstva. Zaradi industrializacije se je v mestu razvilo tudi bančništvo. Denarni zavod - **Mestna hranilnica** je začela delovati leta 1865. Nova zgradba je bila zgrajena leta 1887 po zgledu dunajske palače Henrikov dvor. V Ulici XIV. divizije se nahaja naravni spomenik - **stara platana**, ki se ponaša z nazivom "**Drevo leta 2006**".

15. **ŽELEZNIŠKI KOLODVOR** - 27. 4. 1846 je v Celje prisopihal prvi vlak iz Gradca. Celje je bilo leta 1857 povezano tudi s tržaško lukco, ko je bila v celoti zgrajena proga **Južne železnice** Dunaj-Trst. Železniška povezava je Celje gospodarsko okrepila. Ob I. peronu je obnovljena **kretniška postavljalnica** iz leta 1906, ki je bila v takratnih časih ena najsodobnejših. Ob njej so razstavljene takratne signalne naprave. Ob III. peronu je kot tehnični spomenik razstavljena **parna lokomotiva** iz leta 1922, z maso 61,2 t. Do leta 1978 je z največ 60 km/h vozila na relaciji Zidani Most-Maribor.

16. **CELJSKA ZVEZDA** - talna zvezda označuje "središče" mesta. Ob njej se nahaja **kamnit vodnjak** iz poznorimskega obdobja, ki so ga uporabljali še v 18. stoletju. Na križišču se nahaja tudi **prva celjska lekarna** (1670) "Pri orlu". Na lekarniško dejavnost opozarjata medaljona na fasadi z rimskima bogovoma Eskulapom (bog zdravilstva) in Higio (boginja čistoče). Ob Zvezdi se nahaja prva celjska veleblagovnica. Leta 1939 je Rudolf **Stermecki** zgradil najsodobnejšo veleblagovnico. V štirinadstropni zgradbi je tla prekrival parket, kupcem je pristop olajšalo električno dvigalo, imeli so centralno kurjavo in lastno telefonsko centralo. Stermecki je bil začetnik kataloške prodaje izdelkov. Po II. svetovni vojni so podjetje nacionalizirali.

17. **MESTNI MAGISTRAT** v Prešernovi ulici - posebnost zgradbe iz 17.st. je balkon s štirimi pari marmornatih rimskih stebrov. V 19. st. se je vanjo naselil mestni magistral (rotovž, mestna hiša - upravni organ mestne samouprave). Leta 1927 so v poslopju odprli javno mestno **knjižnico**, danes pa se v njej nahaja **Muzej novejšje zgodovine Celje**. Stalne razstave MNZC so Živeti v Celju z Ulico obrtnikov, otroški muzej Hermanov brlog, Fotoatelje in galerija Pelikan, Stari pisker ter Zobozdravstvena zbirka.

18. **MARIJINA CERKEV** - cerkev Marijinega vnebovzetja je bila zgrajena v 13. st. kot del **minoritskega samostana**. Cerkvna stavba je bila zaradi strogih pravil beraškega reda bolj skromna. Po požaru 1798, ki je izbruhnil prav v minoritskem samostanu, so cerkev obnovili. Po razpustitvi samostana (1808) so jo izročili mestu za bogoslužje v nemškem jeziku. V prezbiteriju (del cerkve, namenjen za glavni oltar in duhovščino) je **grobnica celjskih grofov**, v kateri so našli njihove lobanje. Nad zakristijskimi vrati sta upodobljena celjska grofa, ki klečita pred Marijo.

19. **TRG CELJSKIH KNEZOV** - je osrednji celjski trg pred Mestno občino Celje. Fontana in osvetljene steklene kupole - **Celjski biseri** - spominjajo na nekdanji naziv mesta "Biser ob Savinji". Na severnem robu trga se nahaja **Prothasijev dvorec**, najlepša baročna zgradba v starem mestnem jedru. Posebej izpostavljen je baročni marmorni portal. V dvorcu so danes poročna dvorana in uradi pravosodnih organov.

Narodni dom so zgradili po načrtih ljubljanskega arhitekta Vladimirja Hraskyja leta 1897. Bil je kulturno in družabno središče celjskega slovenskega meščanstva in simbol slovenstva v tedanjem zaostrenem boju proti ponemčevanju v mestu. V objektu je delovala javna knjižnica. Danes so v njem prostori Mestne občine Celje in prireditvene dvorane. Pred zgradbo se nahaja kip celjskega fotografa **Josipa Pelikana**. Njegov fotografski opus zajema vse pomembnejše dogodke njegovega časa. Pelikan je tudi začetnik industrijske in reklamne fotografije na Slovenskem.

20. **GLEDALIŠKI TRG** - spomenik Vojna in mir ter spomenik osamosvojitve Slovenije. Na trgu je v obdobju med obema vojnama stala pravoslavna cerkev sv. Save. Med vojno je bila v bombardiranju skoraj porušena. Na trgu se nahaja spomenik **Vojna in mir**. Delo kiparja Jakoba Savinška je bilo postavljeno leta 1958 in sodi v vrh slovenskih NOB spomenikov. Bronaste figure simbolično predstavljajo kiparjev pogled na vojno in mir. Na sredini urejenega parka pa so v čast osamosvojitvi Slovenije postavili spomenik Franca Purga **Fontana v belem**.

3.4 NALOGE ZA SPOZNAVANJE DEDIŠČINE NA POTI

3.4.1 Zabavne naloge in uganke

Za spoznavanje poti po celjski dediščini smo pripravili naloge. Potrudili smo se, da so zabavne, poučne in uporabne. Vse so narejene kot miselne ali zabavne igre in so izziv za reševalce. Namenjene so spoznavanju znamenitosti ali utrjevanju poznavanja celjske dediščine. Vključujejo zaporedno številko in opis vsebine, ki jo spoznavamo, navodila za reševanje in rešitve za preverjanje pravilnosti.

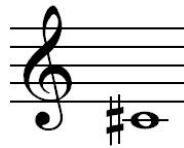
Štiri naloge smo reševali že na naši vsakoletni poti po kulturni dediščini Celja, tri smo popravili, ostale pa so nove. Skupaj predstavljamo 2 križanki, 2 labirinta, 1 sestavljanjo - kocke, 1 palindrom, 5 rebusov, 2 vaji ponavljanja in prepoznavanja, 1 vajo povezovanja, 5 sestavljanek, 4 uganke, 2 anagrama, 1 črkovno sestavljanjo in 1 pripomoček. S štirinajstimi nalogami spoznavamo ali utrjujemo poznavanje razvoja Celja do konca srednjega veka. 9 nalog nam popestri spoznavanje moderne dobe od razvoja meščanstva dalje. S tremi nalogami ponovimo poznavanje nekaterih celjskih znamenitosti, orientacijo v srednjeveškem Celju in uporabo rimskih števil.

1	SAVINJSKI FLOSARJI	Rebus
2	NARAVNE KATASTROFE V MESTU	Anagram
3	RIMSKA CELEIA	Labirint
4	SREDNJEVEŠKO MESTNO OBZIDJE	Rebus
5	VODNI STOLP	Sestavljanje
6	SREDNJEVEŠKO MESTO	Palindromni rebus
7	UREDITEV SREDNJEVEŠKEGA MESTA	Križanka
8	SREDNJEVEŠKO MESTO - trgovina	Anagram
9	SREDNJEVEŠKO MESTO - obrt in cehi	Uganke
10	STARA GROFIJA	Rebus
11	KNEŽJI DVOR	Sestavljanje
12	STARI GRAD	Sestavljanje
13	KNEZI CELJSKI	Križanka
14	ŽOVNEK	Uganke - razlike
15	KNEZI CELJSKI	Sestavljanje kock
16	GLEDALIŠKI STOLP	Črkovna sestavljanje
17	GLEDALIŠČE	Sestavljanje
18	OB JARKU SEVERNEGA MESTNEGA OBZIDJA	Uganke
19	PRVA FILMSKA PREDSTAVA V CELJSKEM HOTELU	Rebus
20	ALMA MAKSIMILIJANA KARLIN	Uganke - razlike
21	JUŽNA ŽELEZNICA	Labirint
22	NUZEJ NOVEJŠE ZGODOVINE CELJE	Rebus
23	CELJSKI SLOVENCİ IN NEMCI	Sestavljanje
24	CELJSKA KRONIKA	Vaja - rimske številke
25	ZNAMENITE CELJSKE ZGRADBE	Vaja povezovanja
26	ORIENTACIJA V SREDNJEVEŠKEM CELJU	Vaja prepoznavanja

Viri navajajo, da se je dejavnost razvila v Savinjski dolini že v 15. stoletju. Splavi so lesena plovila, sestavljena iz plohov in desk. Splavar je splav naredil v enem dnevu. Ob primernem vodostaju so splave splavili, otovorili in pripravili za pot. Prevažali so v glavnem hlodovino, les in lesne polizdelke ter žgano apno (za gradnjo). Celje je bilo za flosarje prvo postajališče. Skupine flosarjev ali "rajže" so se povezale in pot nadaljevale mimo Zidanega Mosta, Brežic ter Zagreba proti Beogradu. Tam so tovor in razstavljen splav prodali, orodje vzeli s seboj ter se peš odpravili proti domu. Splavarjenje je bilo dobro plačano in težaško delo. Z zaslužkom trikratnega potovanja se je lahko leto dni preživela cela družina. Do II. svetovne vojne je bila ena najdonosnejših gospodarskih dejavnosti.

Reši rebus! Rešitev je ime in priimek kiparja – ustvarjalca spomenika Splavarja, ki so ga ob Savinji postavili leta 1961.

~~C~~ I S

(J = N)

1 H 1,01			
3 Li 6,94	4 Be 9,01		
11 Na 23,0	12 Mg 24,3		
19 K 39,1	20 Ca 40,1	21 Sc 45,0	22 Ti 47,9

Celje leži na najnižji točki Celjske kotline. Savinja zbira vode širšega zaledja in jih odvaja proti Savi. Zabeleženo je, da so najhujše **POPLAVE** Celje prizadele v letih leta 1672, 1901, 1954, 1990. Med letoma 1920 in 1954 je bilo v mestu 105 poplav.

Nekoč so zaradi načina gradnje hiš, slabih kurišč, dimnikov in kurjenja izbruhnili številni **POŽARI**. Mesto sta leta 1502 in 1534 uničila velika požara. Leta 1687 je požar upepelil štiri petine mesta. Najhujši požar je leta 1798 uničil skoraj vse zgradbe v mestu. Ostalo je le 6 zgradb, ki niso imele lesenih streh. Viri poročajo, da je požar zanetila farovška kuharica, ko ji je med peko rib vroča mast pljusnila na vse strani in se vnela. V Celju so imeli prvo PGD (prostovoljno gasilsko društvo) - na Miklavškem hribu je bila stalna opazovalnica za nevarnost požarov, od koder so s streli iz možnarja opozarjali prebivalstvo.

Zaradi slabih higienskih razmer so bile pogoste tudi epidemije nalezljivih **BOLEZNI**. Najbolj uničujoča bolezen je bila kuga, ki so jo prenašali glodalci in bolhe. Prva epidemija je izbruhnila leta 1647 (umrlo tretjina ljudi od približno 1200), druga pa 1679, ko je umrlo 74 ljudi. Za kugo so bili krivi študentje, ki so jo prinesli iz Gradca in prenočevali pri Kovaču na Bregu. Najprej je bil okužen samo Breg, kasneje pa se je bolezen razširila po vsem mestu. Preživeli so kot zaobljubo leta 1680 zgradili cerkev na Jožefovem hribu.

Leta 270 je Celje prizadejal močan **POTRES**, ki je strugo Savinje, ki je prej obtekala mesto na severu, prestavil pod Miklavški hrib.

Leta 1511 je najmočnejši potres na Slovenskem s središčem v okolici Idrije (moč X. stopnje EMS lestvice) porušil večino arhitekturne dediščine na slovenskem ozemlju. Kronisti poročajo, da je v potresu direktno umrlo okoli 12000 ljudi. Tresenje tal so čutili tudi na Dunaju, v Dubrovniku in Benetkah. Leta 1974 so Celjani dodobra čutili tudi močan potres na Kozjanskem (VII. stopnja EMS). Poškodovanih je bilo okoli 5300 zgradb, v občini Celje pa 344 objektov.

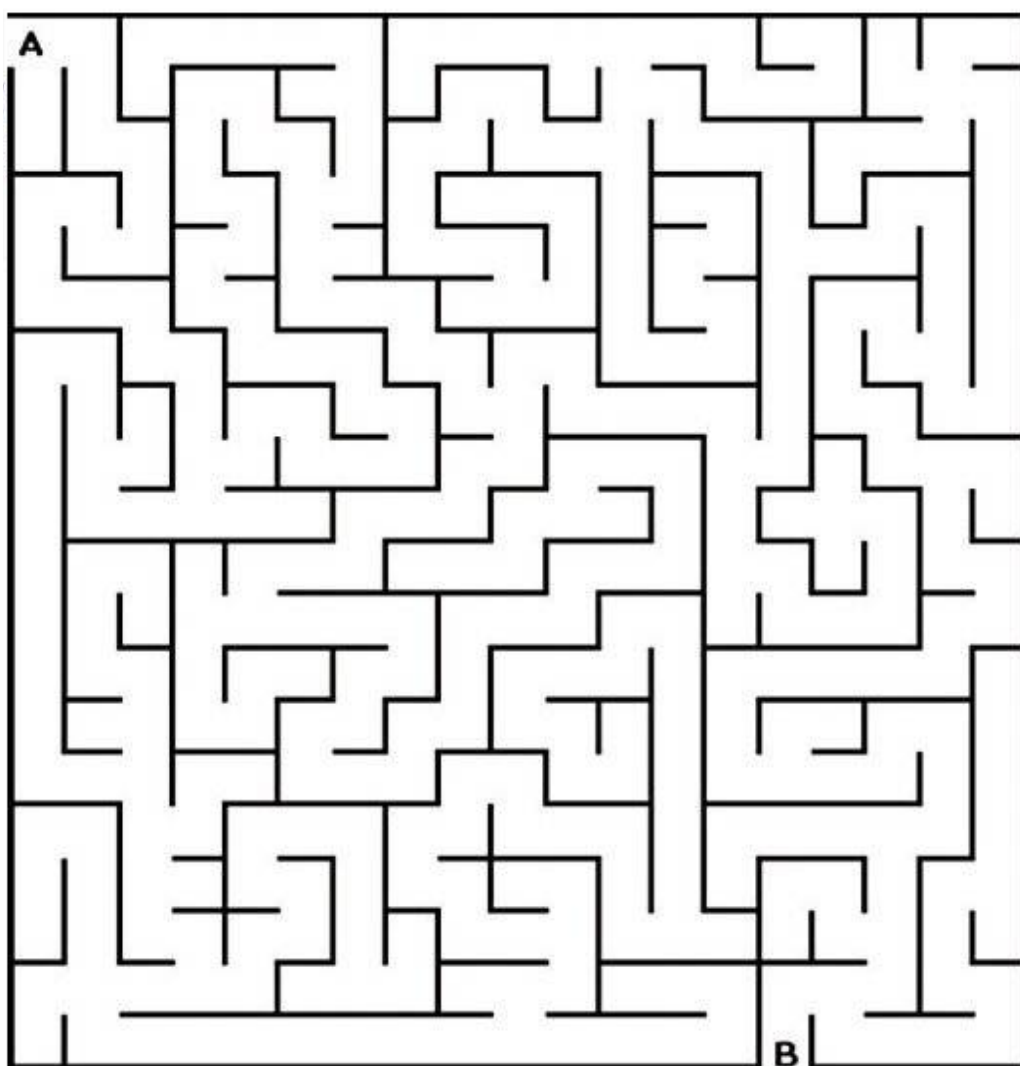

RES,
da je bila leta 270
POT Savinje
prestavljena v tej
naravni katastrofi...

Rimljani so leta 16 p. n. š. brez bojev priključili keltsko Noriško kraljestvo. Rimski cesar Klavdij je mestu podelil samostojnost in latinsko ime Celeia. Bogato in gospodarsko močno mesto so imenovali "Druga Troja".

Odpelji rimskega meščana na ogled Celeie: S Savinjskega nabrežja (lapidarij, Herkulovo svetišče) na Glavni trg (temelji rimske vile, mozaik, trasa rimske ceste) ter do Knežjega dvorca (razstava Celeia - mesto pod mestom).

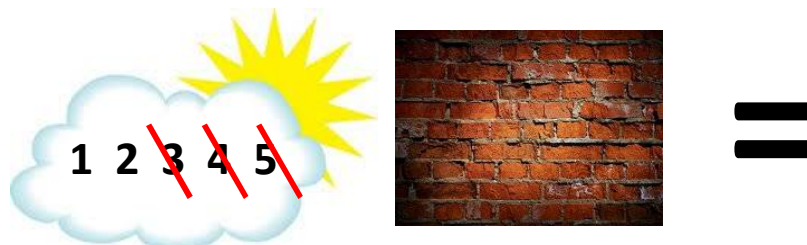

Razpoznavni znak srednjeveškega Celja so poleg Starega gradu tudi ostanki **mestnega obzidja**, ki je imelo obrambno nalogo. Trg Celje je sprva imel okoli hiš le okop z obrambnim **lesenim plotom**. Leta **1451** so meščani začeli pospešeno graditi obzidje, ki so ga končali v dvajsetih letih. **Obzidje** je imelo obliko zapotegnjenega kvadrata s stranicami, dolgimi okoli 500 m. Prvotno obzidje je imelo 4 mogočne **vogalne stolpe** in vmesne 4 manjše. Knežji dvorec - spodnji grad je imel lastno obzidje tudi na notranji – mestni strani. Obzidje je bilo v veliki meri zaščiten z okopom in vodnim jarkom, v katerega so vodo speljali iz Voglajne. Konec 15. stoletja so v naše kraje začeli vdirati Turki, mestu pa so bili občasno nevarni tudi uporni kmetje.

Z razvojem strelnega orožja in topov je obzidje izgubilo svojo funkcijo. Obzidje je **onemogočalo širjenje mesta**. Leta **1785**, ko je bilo mesto v finančni stiski, je mestni svet s cesarskim dovoljenjem obzidje in jarke ter mestna vrata prodal na dražbi.

Reši rebus! Rešitev je naziv mestnega obrambnega sistema, katerega del je bil tudi Vodni stolp.

Leta 1451 so meščani začeli pospešeno graditi obzidje, ki so ga dokončno postavili v dvajsetih letih. Obzidje je imelo obliko zapotegnjenega kvadrata. Zidovje je bilo mogočno, visoko od 5 do 10 m. Prvotno obzidje je imelo štiri mogočne vogalne stolpe. Obokana vrata v stolpu so bila pozidana kasneje in ne sodijo v sklop srednjeveškega obzidja. Na trgu je gostinski obrat "Pr'prijatlih", v katerem je bil nekoč stari špital (edini primer ohranjene srednjeveške ubožnice v Sloveniji; leta 1825 je bila obnovljena ter je pol stoletja služila kot mestna bolnišnica) s kapelo na zahodni strani objekta (proti Slomškovem trgu).

Razreži sestavljanke in sestavi Vodni stolp!

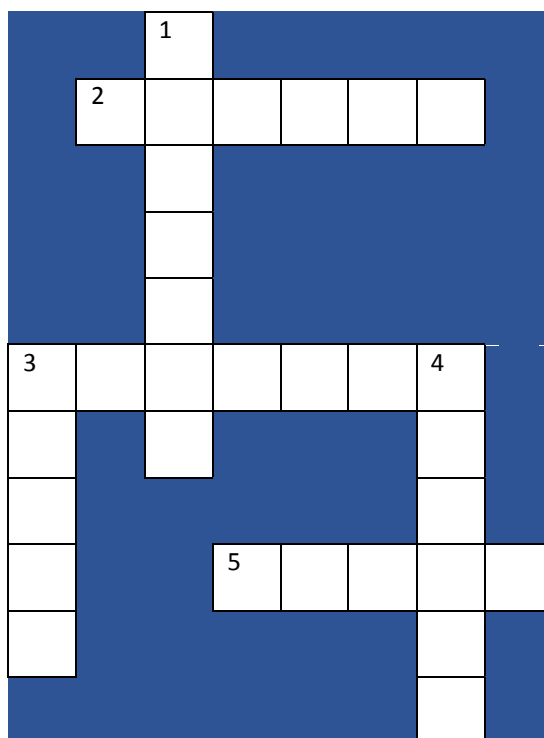

V mesto so nekoč vstopali skozi **mestna vrata** - Graška na severu (pri kinu Metropol), Ljubljanska na zahodu (v Ljubljanski ulici ob zgradbi občine) in Vodna, poznejša Kapucinska vrata (v ulici, ki vodi od cerkve sv. Danijela proti Savinji) ob južnem izhodu iz mesta. Ob vseh naštetih večjih vratih so se nahajale hišice - na notranji strani **mitnice** za vratarje in mitničarje, zunanje hišice pa so bile **stražarnice**. Tako so nadzorovali vstop v mesto in pobirali davek.

ANIN TIM ni plačal
pristojbine za trgovsko blago,
ki se je pobirala pri mestnih vratih
ob vstopu v srednjeveško mesto.

Srednjeveški meščani so bili **svobodni** ljudje. Ukvarjali so se z **obrtjo in trgovino**. S podelitvami **mestnih pravic** so dobili samoupravo, pravico do lastnega statuta, uradništva, obzidja in delno financ. Mestna hiša (rotovž, magistrat) je bila pomembna mestna zgradba, središče mestne samouprave ter uradnikov - župana, mestnega sodnika idr. Poseben položaj in prostor je v mestu pripadal cerkvam in samostanom. **Ulice** v mestu so bile ozke, netlakovane, polne ljudi in živali, **umazane**, redko čiščene. Odplake so zivali na ulice. Kanalizacije niso poznali, redke so bile tudi greznice. Vodo so dobivali iz mestnih **vodnjakov**. Vodo iz Savinje, Voglajne, Ložnice idr. so izkoriščali za pranje, napajanje živine, a tudi za lastno uporabo. Zaradi omejenega prostora znotraj obzidja so hiše gradili tesno skupaj. Samo **zgradbe** najbogatejših meščanov so bile zidane in krite z opeko; večina zgradb je bila iz lesa, krita s slamo ali škodlami. Pogosti so bili požari. **Trgi** so bili sejemski in trgovski prostori, mestna zbirališče za srečevanja, zabave, kaznovanja in usmrčitve. Srednjeveški trgi in mesta so imeli sramotilni steber ali pranger, za zasramovanje in kaznovanje zločincev. Mučenja zapornikov so bila redna praksa za kaznovanje in pridobivanje priznanj. Posebno službo je imel mestni krvnik ali rabelj. Poklicno se je ukvarjal z mučenjem in izvajanjem smrtnih kazni. Mučenje sta šele v 18. stoletju ukinila Marija Terezija in Jožef II.

Vodoravno: 2. Mestna hiša (magistrat), 3. Sramotilni steber za kaznovanje zločincev, 5. Prireditev, na kateri se kupuje in prodaja raznovrstno blago

Navpično: 1. Zaprt, izoliran prostor v zemlji, vir pitne vode, 3. Ogenj, ki povzroča škodo, pogost uničevalec srednjeveških mest, 4. Kdor se poklicno ukvarja z mučenjem in izvrševanjem smrtnih kazni (krvnik)

GLAVNI TRG (Veliki, Tomšičev)

Je najstarejši trgovski in sejamski trg v mestu in središče srednjeveškega Celja. Na zahodni strani so se nahajale plemiške in javne zgradbe, na vzhodni pa stavbe trgovcev, obrtnikov in rokodelcev.

Samo od sebe
se vedno **SMEJI** trgovcem,
ko na teh prireditvah
prodajajo in kupujejo
raznovrstno blago...

GOSPOSKA ULICA (Dolga ulica, Grajska ulica, Zidanškova ulica)

povezuje Glavni trg in Trg celjskih knezov. Stara celjska **ulica obrtnikov**. Viri navajajo sodarje, mesarje, klobučarje, jermenarje, tiskarje, peke, zvonarje, krojače, vrvičarje, pivovarje, tesarje, kovače, čevljarje, ključavničarje, steklarje, rokavičarje, kotlarje, mizarje, slaščičarje, dimnikarje, zidarje, mlinarje in frizerje. Obrtniki iste stroke so se združevali v cehih. **Ceh** je nadzoroval cene in kakovost izdelkov, delovanje svojih članov, skrbel za šolanje novih obrtnikov. Skupna sredstva, zbrana s članarinami, so namenjali razvoju ceha, pokojninam ostarelim članom, denarno pomoč vdovam in poškodovanim članom ceha ipd. Leta 1522 je v mestu začela delovati deželno-knežja livarna topov, ki je bila prva manufaktura.

Reši nalogi; še prej pa pojasni omenjene poklice!

Prijateljice Erika, Franja in Augusta so modistinja, krznarka in kuharica. Franja je mlajša kot modistinja. Augusta je mlajša kot modistinja. Augusta ni kuharica. Kaj je katera od prijateljic po poklicu?

Njihovi možje Kristijan, Johan in Ursul pa so prijatelji; po poklicu so vrvar, kotlar in steklar. Steklar je mlajši od vrvarja. Kristijan je starejši od Johana. Ursul je starejši od Kristijana. Kotlar je najmlajši. kateri poklic opravlja Kristijan, katerega Johan in katerega Ursul?

Plemenito renesančno stavbo v Celju so pozidali med leti 1580 in 1603 ob jugovzhodnem delu mestnega obzidja. Grof Jobst Josef Thurn **Valsassina** je zemljišče odkupil od nadvojvode Karla II., podrl nekatera gospodarska poslopja Knežjega dvora ter ga dal obnoviti renesančnim italijanskim umetnikom. V njenem pritličnem delu so ohranjene strelne line, kar dokazuje, da je bila stavba sprva utrjena. Danes so v stavbi zbirke Pokrajinskega muzeja Celje.

V začetku 20. st. so med obnovitvenimi deli odkrili znameniti Celjski strop - najlepši primer renesančnega slikarstva na Slovenskem. Je primer iluzionističnega slikarstva. Renesančna umetnina na obodu predstavlja 4 letne čase in antične boje. V perspektivi nas slika v sredini "popelje" v nebo.

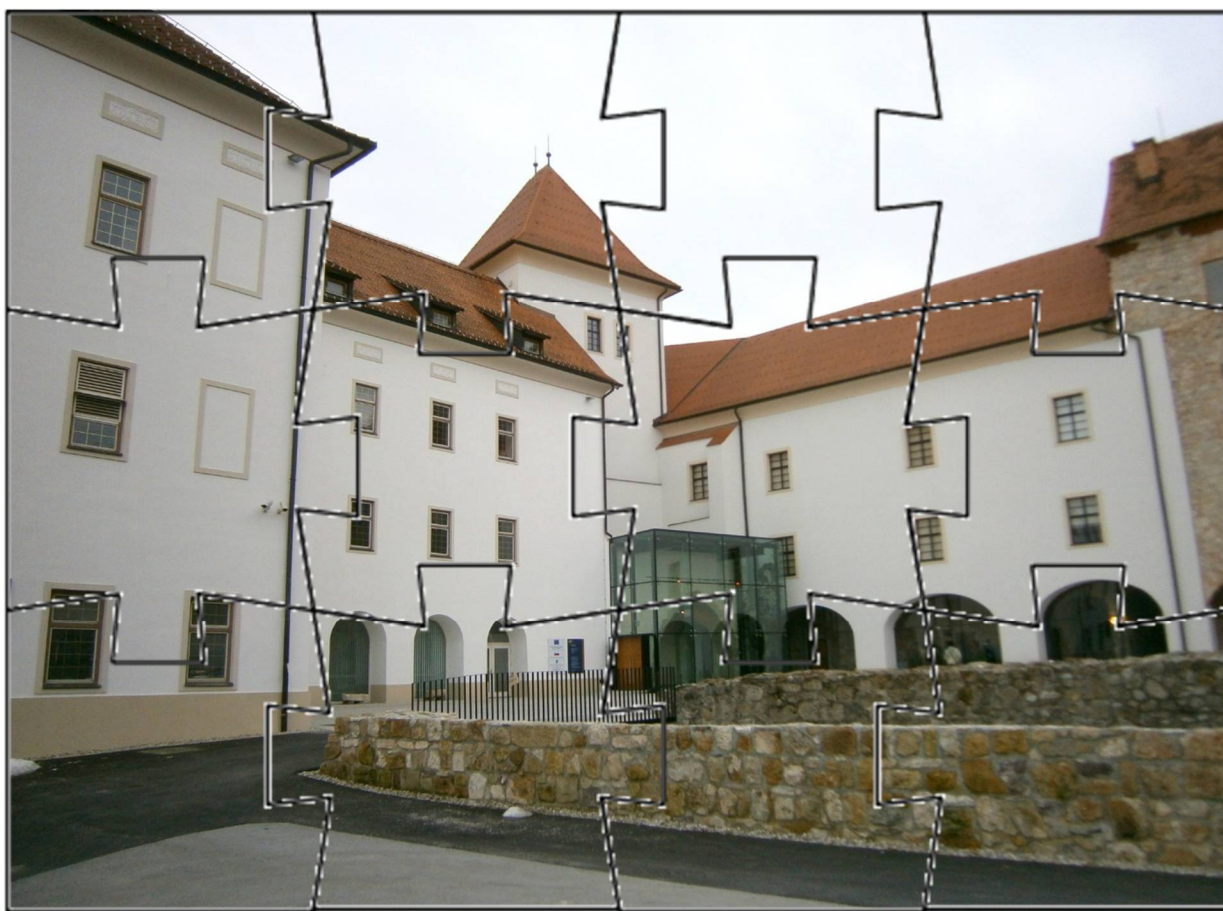

Kjer sta danes Stara grofija in študijska knjižnica, so se v času celjskih grofov nahajala gospodarska poslopja, v sklopu katerih je bil tudi grofovski ...

H

leži v JZ delu srednjeveškega mestnega jedra, ob nekdanjem sotočju Sušnice in Savinje. Prvič se grad, takrat še samo stolp, omenja kot zastavna posest v listini leta 1323. Kasneje so **grofje Celjski** stolp prezidali in povečali ter si v njem uredili prebivališče. Spodnji grad je v času Celjskih veljal za eno najlepših renesančnih stavb na Slovenskem. V bojih za celjsko dediščino je bila stavba **oplenjena** (Jan Vitovec), kasneje pa je bil v njej sedež celjskega mestnega urada. Grad je bil dobro utrjen in obdan z obzidjem, vendar so ga kasneje zanemarili. Sredi 16. stoletja so ga delno prenovili, v letih 1748-1750 pa so po nalogu Marije Terezije grad prezidali v **vojašnico**. Sprva so v njej nastanili vojne ujetnike, kasneje pa je stavba vse do začetkov osemdesetih let prejšnjega stoletja služila kot vojašnica. Danes se v Knežjem dvorcu nahajata razstavi Pokrajinskega muzeja Celje Mesto pod mestom in Grofje Celjski ter Galerija sodobne umetnosti Celje.

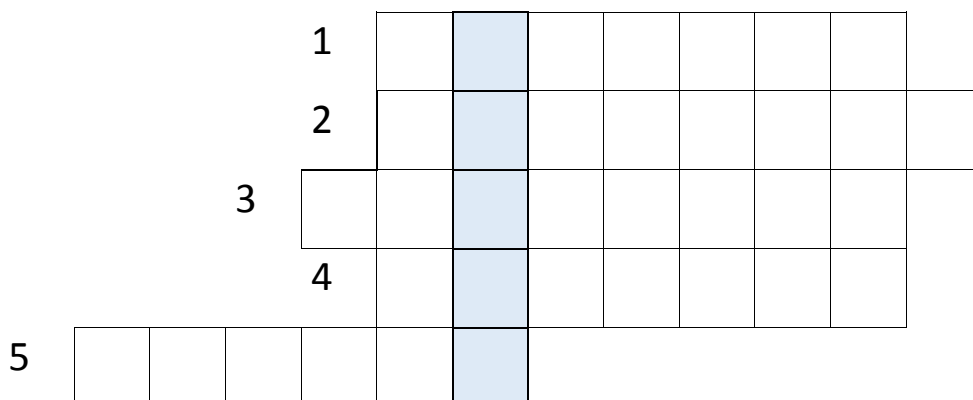

Prvotno poslopje so v 13. st. postavili **Vovbržani**. Kasneje so grad dozidavali drugi lastniki, predvsem gospodje **Žovneški**. Stari grad je bil **največja utrdba na Slovenskem**. Prebivalci so ga zapustili leta 1400, ko so se preselili v Knežji dvorec v mestu. V času velikega kmečkega upora 1515 so ga opustošili uporni kmetje, vendar so ga v drugi polovici 16. st. obnovili. V 17. st. je ostal brez strehe, v 18. st. pa so gradbeni material uporabili za gradnjo dvorca Novo Celje. Po burni menjavi lastnikov se je leta 1882 začela njegova **obnova**, ki traja še danes.

V 13. stoletju je pod Vovbržani Celje začelo ponovno cveteti v vsem svojem sijaju. V naslednjih dveh stoletjih je Celje odigralo eno najpomembnejših vlog v Srednji Evropi.

Gospodje **Žovneški** iz Savinjske doline so leta 1322 nasledili posesti izumrlih vovbrških grofov. Leta 1341 je nemški cesar Ludvik Bavarski Žovneške povzdignil v **grofovski stan**. Ambiciozna in uspešna rodbina Celjskih grofov si je s spretno politiko in preračunljivimi ženitvami nenehno večala bogastvo, vpliv in oblast. Svoje hčere so poročali s potomci pomembnih vladarskih rodbin v Srednji Evropi in na Balkanu - bosanskimi Kotromanići, poljskimi Piasti in Jagelonci ter srbskimi Brankovići. Najbolj razvpito, obrekovano in istočasno občudovano plemkinjo svojega časa **Barbaro Celjsko** je oče **Herman II.** omožil z nemškim cesarjem ter ogrskim in češkim kraljem Sigismundom Luksemburškim. Vzpon Celjskih je bil mogočen in neponovljiv. Pridobili so si naslov zagorskih knezov, hrvaških, slavonskih in dalmatinskih banov in ogrskih baronov. Novembra 1436 je cesar Sigismund Luksemburški grofom Celjskim podelil naslov **državnih knezov** Rimsko-nemškega cesarstva. V lasti so imeli okoli 200 gradov, ki so jih upravljali oskrbniki, ter ogromne posesti v vsej Srednji Evropi. Viri navajajo, da so bili sposobni sestaviti vojsko, ki je štela do 25000 vojakov in do 2000 konjenikov. Ključno so vplivali na politiko in zgodovinske dogodke na tem območju. Celje ni bilo samo sestavni del Srednje Evrope, Celje je srednjeveško Srednjo Evropo tudi sooblikovalo.

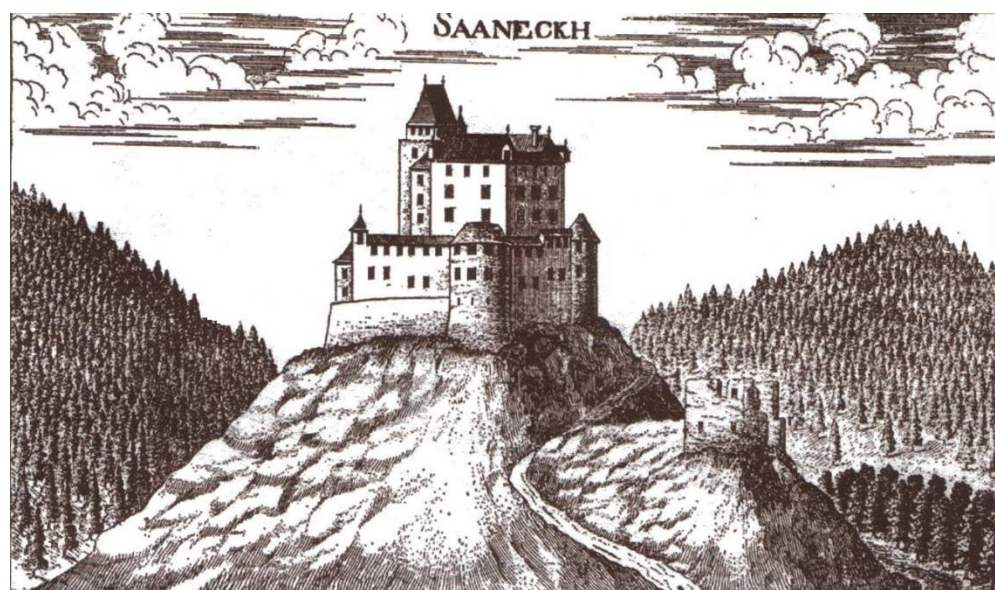
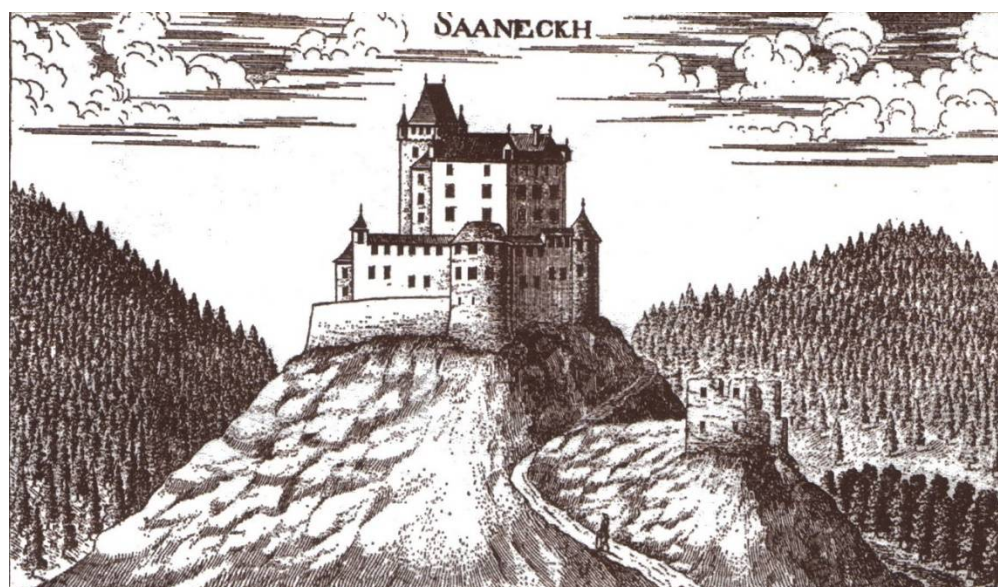
1. *Madžarska rodbina, ki je tekmovala s celjskimi knezi*
2. *Samostan, ki ga je ustanovil Herman II. in bil v njem tudi pokopan*
3. *Ime Friderikove nesojene ljubezen iz Desenic*
4. *Vazal Celjskih, ki je v boju za njihovo dediščino kasneje oplenil knežji dvor*
5. *Prvotni grad vitezov Žovneških, preden pridejo v Celje*

Na označenih poljih navpično prebereš ime zadnjega celjskega kneza.

GRAD ŽOVNEK stoji na vzpetini (409 m n. v.) nad Žovneškim jezerom blizu Braslovč. Grad Žovnek je bil prvič omenjen v listinah okoli leta 1130. Ime gradu se je leta 1278 pojavilo kot Castrum Sevnekke, pozneje pa tudi kot Sonekke, Sanhek, Sewnek idr. Ime je povezano s Savno - reko Savinjo. Grad so zgradili na obronku Dobrovelj in je bil dobro utrjen. Varovali so ga 3 jarki, vhodni stolp z dvižnim mostom, obrambni stolp in dva okrogla vogalna stolpa ter zunanje obzidje. Pristava (gospodarska poslopja in hlevi) so bili ob vznožju grajskega hriba. Po izumrtju rodbine grofov Vobrških so Žovneški gospodje nasledili Celje in se preselili na Celjski grad. Gradu so pripadale tudi številne posesti v Savinjski dolini. Leta 1454 je na Žovneškem gradu umrl knez Friderik II. Celjski. Grad je nato menjaval lastnike, opustili pa so ga leta 1816.

Spodnja slika gradu Žovnek se od zgornjega originala loči v 7 podrobnostih. Poišči jih!

S ustreznim obračanjem kock poišči in v celoto sestavi sličico. Ker ima kocka 6 ploskev, sestavi 6 sličic, ki so tematsko vezane na celjske kneze, njihov vzpon in zgodovinsko vlogo.

Gospodje **Žovneški** iz Savinjske doline so leta 1322 nasledili posesti izumrlih vovbrških grofov. Leta 1341 je nemški cesar Ludvik Bavarski Žovneške povzdignil v **grofovski stan**. Ambiciozna in uspešna rodbina Celjskih grofov si je s spretno politiko in preračunljivimi ženitvami nenehno večala bogastvo, vpliv in oblast. Svoje hčere so poročali s potomci pomembnih vladarskih rodbin v Srednji Evropi in na Balkanu - bosanskimi Kotromanići, poljskimi Piasti in Jagelonci ter srbskimi Brankovići. Najbolj razvpito, obrekovano in istočasno občudovano plemkinjo svojega časa **Barbaro Celjsko** je oče **Herman II.** omožil z nemškim cesarjem ter ogrskim in češkim kraljem Sigismundom Luksemburškim. Vzpon Celjskih je bil mogočen in neponovljiv. Pridobili so si naslov zagorskih knezov, hrvaških, slavonskih in dalmatinskih banov in ogrskih baronov. Novembra 1436 je cesar Sigismund Luksemburški grofom Celjskim podelil naslov **državnih knezov** Rimsko-nemškega cesarstva. V lasti so imeli okoli 200 gradov, ki so jih upravljali oskrbniki, ter ogromne posesti v vsej Srednji Evropi. Viri navajajo, da so bili sposobni sestaviti vojsko, ki je štela do 25000 vojakov in do 2000 konjenikov. Ključno so vplivali na politiko in zgodovinske dogodke na tem območju. Celje ni bilo samo sestavni del Srednje Evrope, Celje je srednjeveško Srednjo Evropo tudi sooblikovalo.

Prvotno poslopje so v 13. st. postavili **Vovbržani**. Kasneje so grad dozidavali drugi lastniki, predvsem gospodje **Žovneški**. Stari grad je bil **največja utrdba na Slovenskem**. Prebivalci so ga zapustili leta 1400, ko so se preselili v Knežji dvorec v mestu. V času velikega kmečkega upora 1515 so ga opustošili uporni kmetje, vendar so ga v drugi polovici 16. st. obnovili. V 17. st. je ostal brez strehe, v 18. st. pa so gradbeni material uporabili za gradnjo dvorca Novo Celje. Po burni menjavi lastnikov se je leta 1882 začela njegova **obnova**, ki traja še danes.

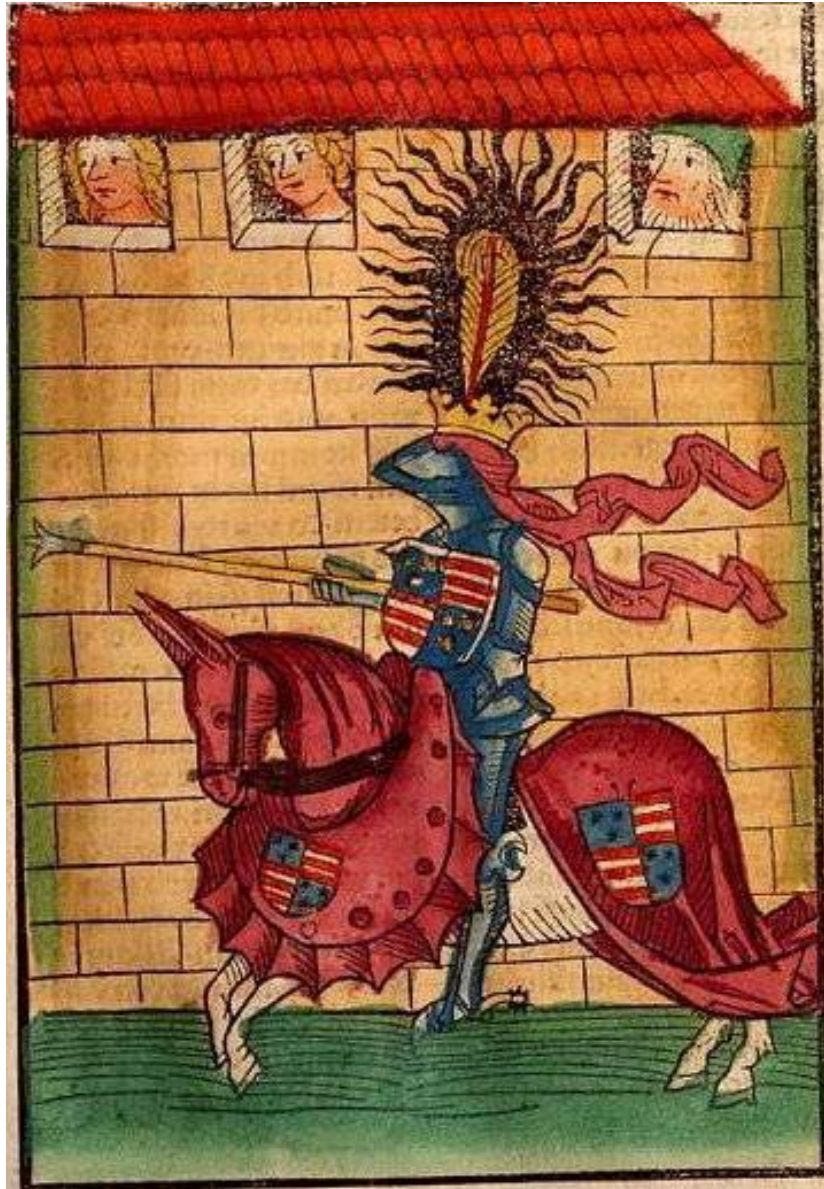

KNEŽJI DVOR leži v JZ delu srednjeveškega mestnega jedra, ob nekdanjem sotočju Sušnice in Savinje. Prvič se grad, takrat še samo stolp, omenja kot zastavna posest v listini leta 1323. Kasneje so **grofje Celjski** stolp prezidali in povečali ter si v njem uredili prebivališče. Spodnji grad je v času Celjskih veljal za eno najlepših renesančnih stavb na Slovenskem. V bojih za celjsko dediščino je bila stavba **oplenjena** (Jan Vitovec), kasneje pa je v njej bil sedež celjskega mestnega urada. Grad je bil dobro utrjen in obdan z obzidjem, vendar so ga kasneje zanemarili. Sredi 16. stoletja so ga delno prenovili, v letih 1748-1750 pa so po nalogu Marije Terezije grad prezidali v **vojašnico**. Sprva so v njej nastanili vojne ujetnike, kasneje pa je stavba vse do začetkov osemdesetih let prejšnjega stoletja služila kot vojašnica. Danes se v Knežjem dvorcu nahajata razstavi Pokrajinskega muzeja Celje Mesto pod mestom in Grofje Celjski ter Galerija sodobne umetnosti Celje.

HERMAN II. GROF CELJSKI (1385-1435)

Bil je sin Hermana I. in Katarine Kotromanić, ki je bila po rodu iz bosanske vladarske rodbine. V bitki proti Turkom pri Nikopolju leta 1396 je Herman rešil življenje Sigismundu Luksemburškemu, kasnejšemu nemškemu cesarju. Sigismund se je kasneje poročil z Barbaro Celjsko. Pod Hermanovim vodstvom je rodbina Celjskih dosegla prvi vrhunec moči. Viri omenjajo, da je razpolagal s 25000 vojaki in 2000 konjeniki. Z vojnami in predvsem z diplomacijo je vztrajno širil in utrjeval vpliv. Pridobil je številna posestva, sklepal je pomembna sorodstva in zavezništva. Herman je umrl v Bratislavi. Pokopali so ga v samostanu Pleterje, ki ga je sam ustanovil, pod stopnicami glavnega oltarja, s čimer so mu kartuzijani izkazali največjo čast.

BARBARA CELJSKA (1392-1451)

Rodila se je v Celju kot najmlajša hči grofa Hermana II. Celjskega. Leta 1405 se je kot 13-letnica poročila z ogrskim kraljem Sigismundom Luksemburškim in je bila istega leta kronana za ogrsko kraljico. Leta 1411 so ogrskega kralja Sigismunda izvolili za vladarja Svetega rimskega cesarstva. Kronanje cesarja Sigismunda Luksemburškega in cesarice Barbare Celjske je bilo 8. novembra 1414 v Aachnu. Leta 1437 so Barbaro kronali tudi za češko kraljico. Leta 1441 je odšla na grad Melnik, kjer je zaradi bolezni umrla 11. julija 1451. Pokopana je v Pragi, v katedrali sv. Vida na Hradčanih, kjer so pokopani številni evropski vladarji.

Barbara Celjska je bila pomembna predstavnica Celjskih v krogih najvišjega evropskega plemstva. Bila je ena najnaprednejših in najbolj svobodomiselnih žensk tistega časa. Obvladala je večino diplomacije, govorila več jezikov in zagovarjala nove družbene in kulturne tokove.

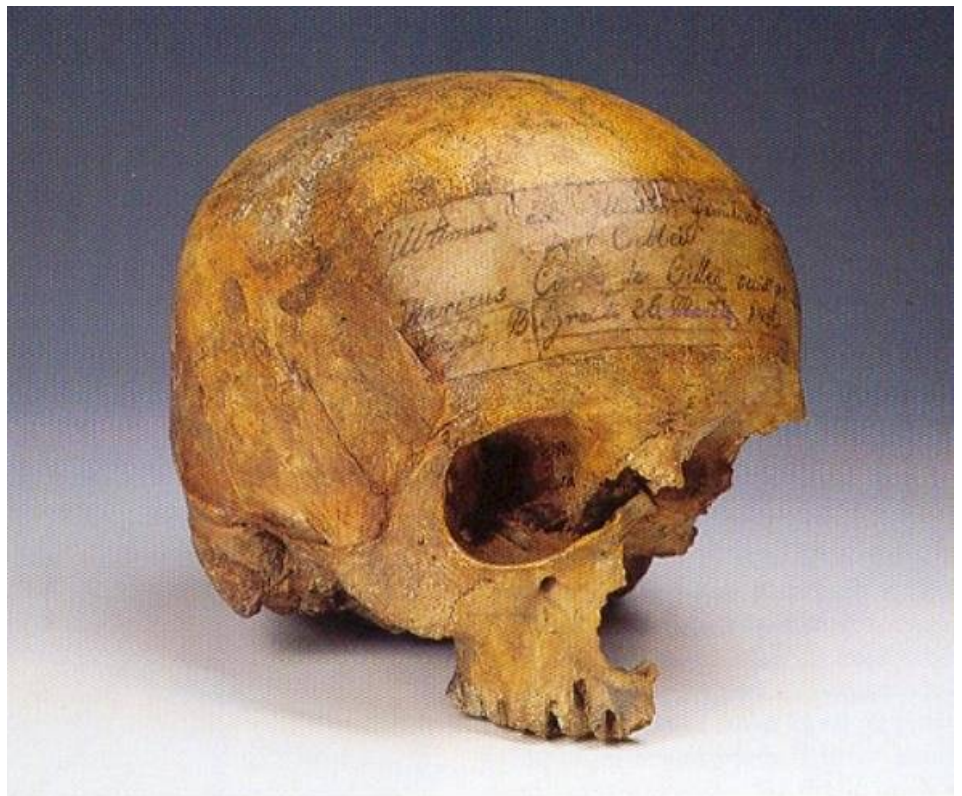

ULRIK II. KNEZ CELJSKI

Zadnjega Celjana so leta 1454 v Beogradu ubili Hunyadijevi (njihov mlajši brat Matija Korvin je naš kralj Matjaž, ki spi pod Peco). Ulrik II. je bil poročen s Katarino Branković, s katero je imel tri sinove, a so vsi umrli pred njim, in 2 hčeri. Katarina je tudi po poroki ostala zvesta pravoslavni veri, njena sestra Mira pa je bila žena turškega sultana Murata. Pod Ulrikom II. Celjskim so bili Celjani ena najbolj vplivnih in spornih evropskih fevdalnih rodbin. Z umorom Ulrika II. Celjskega v Beogradu je celjska rodbina izgubila zadnjega moškega člana in udejanila se je prerokba ob njegovem pogrebu v Marijini cerkvi "Danes grofje Celjski in nikoli več!" Celjsko posest so po krajši vojni za dediščino prevzeli Habsburžani.

Na Univerzi Kliničnega centra v Freiburgu so iz ohranjene lobanje izdelali 3D računalniško rekonstrukcijo - fotogram obraza zadnjega celjskega kneza Urika II.

Gledališki stolp je bil nekoč severozahodni vogal mestnega obrambnega sistema. V njem se je nahajal obvezni nekdanji sestavni del zaporov, ki sta ga ukinila Marija Terezija in Jožef II. in ki je rešitev sestavljanke.

Iz besedila na spominski plošči stolpa izpiši spodaj navedene črke, da dobiš rešitev!

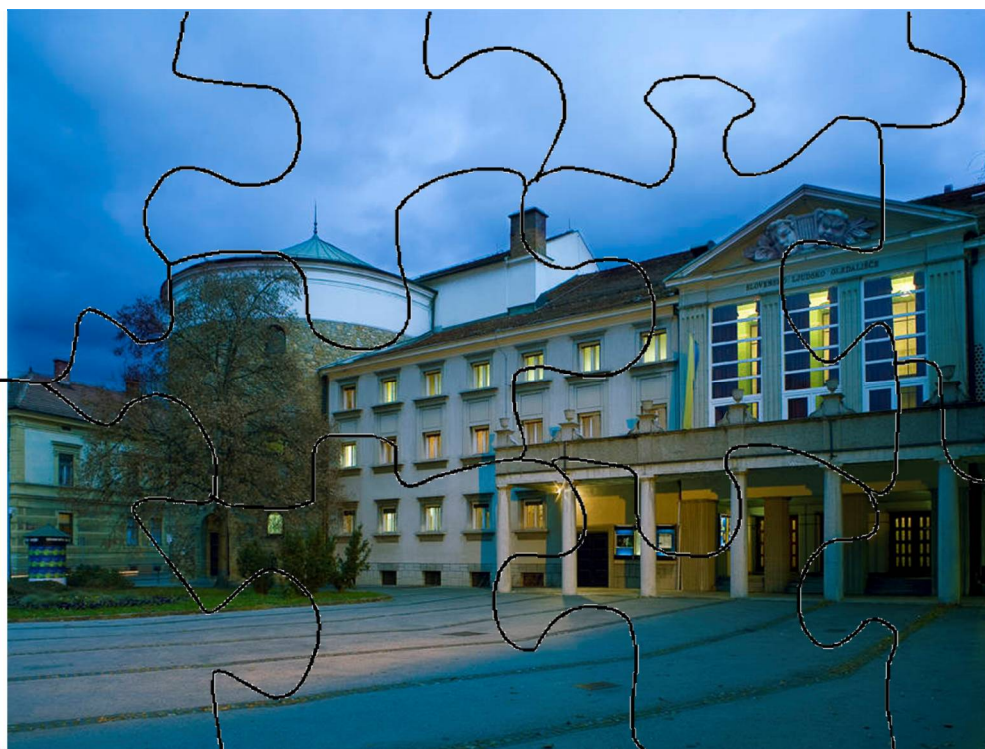
1	2	3	4	5	6	7	8	9
---	---	---	---	---	---	---	---	---

1. črka uganke - 3. črka v 3. besedi v 5. vrstici napisa
2. črka uganke - 4. črka v 1. besedi v 3. vrstici napisa
3. črka uganke - 9. črka v 3. besedi v 2. vrstici napisa
4. črka uganke - 6. črka v 2. besedi v 3. vrstici napisa
5. črka uganke - 8. črka v 3. besedi v 7. vrstici napisa
6. črka uganke - 5. črka v 1. besedi v 6. vrstici napisa
7. črka uganke - 2. črka v 3. besedi v 4. vrstici napisa
8. črka uganke - 6. črka v 3. besedi v 3. vrstici napisa
9. črka uganke - 5. črka v 3. besedi v 7. vrstici napisa

Zametki celjskega gledališča segajo v leto 1791, ko so v mestu večinoma nastopali amaterji oziroma potujoče igralske skupine. Sredi 19. st. je začela celjska gledališka dejavnost zamirati, ponoven vzgon je našla ob ustanavljanju čitalnic. Okrogli stolp gledališča je bil zgrajen do leta 1550 kot del mestnega obzidja. Okoli leta 1824 je gledališko društvo za svoje potrebe dobilo stavbo tik ob stolpu in pozneje tudi stolp. Leta 1885 so stavbo prenovili, današnjo podobo mu je leta 1954 dal Franc Korent. Takrat so glavni vhod z Gledališke ulice prestavili na Gledališki trg.

Sestavi fotografijo Slovenskega ljudskega gledališča Celje!

Srednjeveško obzidje Celja je bilo mogočno. V ohranjenem severnem delu obzidja so strelne line originalne, okna pa so bila vzdana kasneje. Na zunanji strani obzidja je bil širok obrambni jarek ter zunanji okop, ki so mu leta 1488 dodali še palisade. Današnja Vodnikova ulica poteka po srednjeveškem okopu. Sredi 19. stoletja so območje Vodnikove ulice imenovali "Jarek". Obrambni jarek je obdajal mesto od Ložnice na zahodu do poplavne Voglajne na vzhodu. Vodo so v jarek napeljali iz Voglajne. Obzidje je služilo obrambi mesta. Leta 1492 so Celje napadli Turki, a jih je Jurij Herberstein z junaško obrambo odbil na mogočnem novem mestnem obzidju. Leta 1515 so Stari grad zasedli uporni kmetje; oblegali so tudi mesto, vendar vanj niso uspeli vdreti.

Logična naloga:

Recimo, da je 3000 Turkov oblegalo mestno obzidje, ki je imelo pravokotno obliko. Na vsako stran obzidja so postavili po 1000 mož. Kako so porazdelil svoje ljudi, da je bilo na vsaki strani 1000 mož?

Hotel je slovel po odlični kuhinji in domači zabavni glasbi. V jedilnici so se shajali pripadniki celjskega Sokola. 3. 11. 1896 se je v vrtnem salonu hotela odvrtila prva filmska predstava. Hotel je večkrat menjal lastnike, po I. svetovni vojni pa sta lastnika v pritličju hotela uredila veliko knjigarno. Danes se v zgradbi nahaja knjigarna Mladinska knjiga.

Rešitev rebusa je danes ime priljubljene kavarne v mestnem jedru Celja, včasih pa so bili tam prostori luksuznega hotela z istim imenom.

1 2 3 4

1 2 3 ~~4~~ ~~5~~

A = I

ALMA MAKSIMILIJANA KARLIN (1889-1950)

Kot večji del tedanjega celjskega meščanstva je tudi Alma govorila in pisala v nemškem jeziku. Srednjo šolo je končala v Gradcu, od tam pa je odšla v London študirat jezike. Bila je vrhunska poliglotka (govorila je več jezikov). Obvladala je angleški, francoski, španski, latinski, italijanski, norveški, danski, finski, ruski, perzijski, kitajski in japonski jezik. Leta 1914 se je umaknila na Švedsko in Norveško, ker je bila med vojno vihro kot državljanka Avstro-Ogrske v Londonu nezaželenka. Leta 1918 se je vrnila v Celje, kjer je ustanovila šolo za tuje jezike in se odločila za potovanje okoli sveta. Iz prihrankov si je kupila svoj prvi pisalni stroj, slovito Eriko, in odšla na desetletno potovanje po svetu. Obiskala je J in S Ameriko, Daljni vzhod, Tihomorske otoke, Avstralijo in Azijo. O svojem potovanju in doživetjih je pisala v različnih časopisih in revijah. Bila je etnografinja in zbirateljica. Večino predmetov, ki jih je nabrala na svojih potovanjih, je pošiljala domov. Leta 1928 se je vrnila v Celje. Do svoje smrti je živela v Celju v Pečovniku. Pokopana je na Svetini nad Štorami.

Poišči 5 razlik na fotografijah kipa Alme Maksimilijane Karlin!

V Celje je iz Gradca prvi vlak "prisopihal" 27. aprila 1846. Celotna Južna železnica je povezovala Dunaj s primorskim Trstom. 577 kilometrov dolgo progo so gradili od leta 1837 do leta 1857. Južna železnica je v mesto ob Savinji prinesla hitrejši razvoj. V Celju je bilo čedalje več tujega prebivalstva, zlasti Nemcev, ki so prinesli tudi nov način življenja in mišljenja ter svež kapital.

Ob starih in novih cestah so pričele rasti nove stavbe. Ustanovitev celjske Cinkarne (1873) je pomenila začetek industrializacije v mestu. Z delom je začelo veliko mlinsko podjetje Majdičev mlin. Ustanovljena je bila Westnova tovarna emajlirane posode. Celje je dobilo prvo mestno plinarno in tlakovane pločnike. Modernizirali so kanalizacijo in vodovod, leta 1913 smo dobili elektriko.

Odpelji vlak z Dunaja v Trst!

V stavbi je bil od leta 1830 sedež magistrata (mestne oblasti). Leta 1782 je v njej prenočeval papež Pij VI. Poslopje je služilo tudi kot okrožno sodišče, knjižnica. Danes ima v zgradbi sedež Muzej novejše zgodovine Celje ter Hermanov brlog, edini otroški muzej v Sloveniji.

Rešitev rebusa je drug naziv za mestno hišo ali rotovž, v kateri se je некоč nahajal upravni organ mestne samouprave.

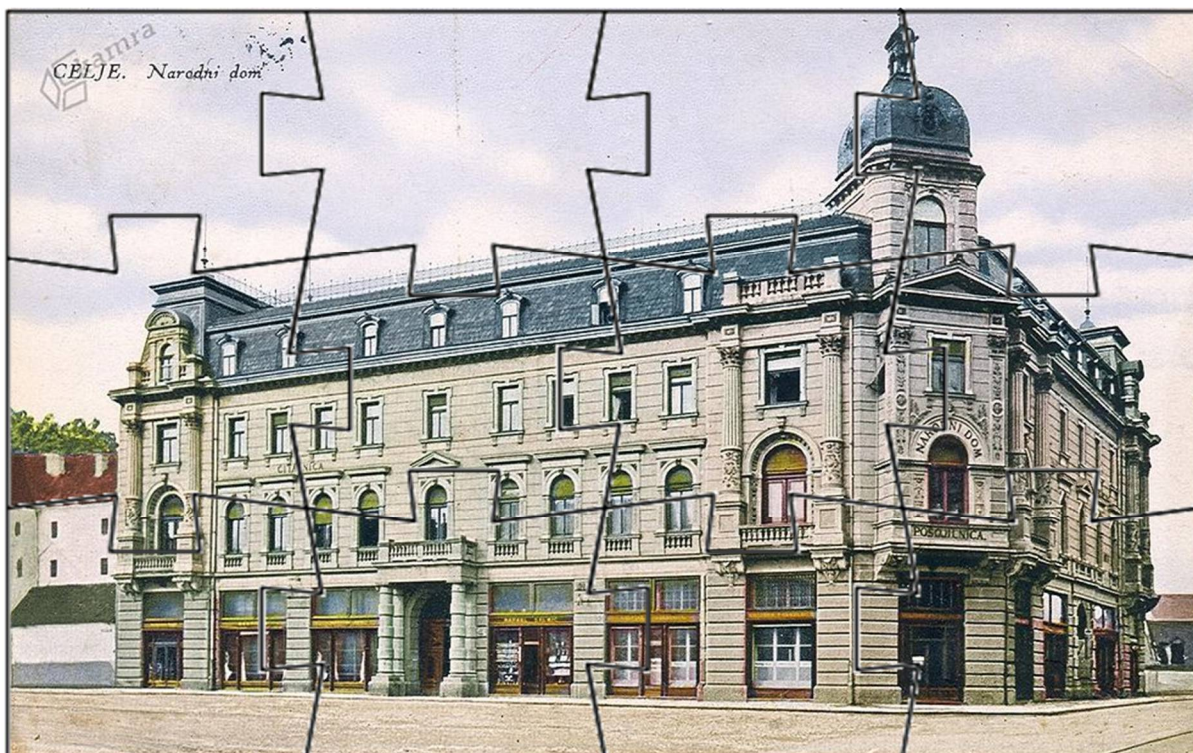
T

Konec 19. stoletja so se močno zaostri nacionalni odnosi. Vse se je delilo na "slovensko" in "nemško" - gostilne, društva, šole, kopališča, pokopališča, cerkve. Celje je v avstro-ogrski monarhiji veljalo za enega narodno najbolj občutljivih in konfliktnih mest.

NARODNI DOM so zgradili po načrtih češkega arhitekta Vladimírja Hraskyja 1895-97. Bil je kulturno in družabno središče celjskega slovenskega meščanstva in simbol slovenstva v tedanjem zaostrenem boju proti ponemčevanju v mestu. V novi zgradbi celjskih Slovencev je delovala javna knjižnica, kjer je bila od leta 1906 možna brezplačna izposoja gradiva. Danes so v njem prostori Mestne občine Celje, 4 dvorane, v katerih se izvajajo prireditve, koncerti, strokovna srečanja, okrogle mize in seje Mestnega sveta. Na vogalu se nahaja Likovni salon.

Sestavi staro celjsko razglednico Narodnega doma iz leta 1906.

Zapiši pomembnejše zgodovinske mejnike Celja z rimskimi številkami!

DOGODEK	LETO	RIMSKI ZAPIS LETNIC
v času cesarja Klavdija I. mesto postane suvereno: Municipium Claudium Celeia	45	
knez Friderik II. Celjski podeli Celju mestne pravice	1451	
v mestu se pojavi protestantizem	1528	
v Celju začne delovati glavna šola, leta 1808 pa gimnazija	1777	
mesto je povsem opustošeno v največjem požaru, ki izbruhne v minoritskem samostanu	1798	
iz Gradca po progi Južne železnice pripelje prvi vlak v Celje, leta 1857 pa v Trst	1846	
mesto dobi elektriko	1913	
Celje zaživi v samostojni Sloveniji	1991	
vrata odpre Fakulteta za logistiko, ki je prva fakulteta v Celju	2005	
arabske in rimske številke		

1 - I, 2 - II, 3 - III, 4 - IV, 5 - V..., 9 - IX, 10 - X...
40 - XL, 50 - L, 100 - C, 500 - D, 1000 - M

Povej, kaj se danes nahaja v znamenitih celjskih zgradbah.

MAGISTRAT

MUZEJ NOVEJŠE ZGODOVINE CELJE
IN OTROŠKI MUZEJ HERMANOV BRLOG

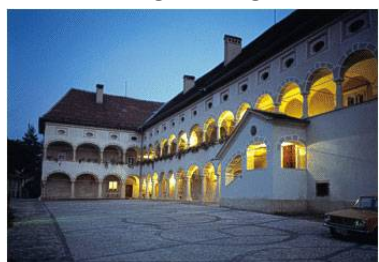
KNEŽJI DVOR

RAZSTAVI "GROFJE CELJSKI" IN "CELEIA -
MESTO POD MESTOM" TER GALERIJA
SODOBNE UMETNOSTI

NARODNI DOM

VEČNAMENSKA OSREDNJA DVORANA,
SEDEŽ MESTNE OBČINE CELJE IN
LIKOVNI SALON

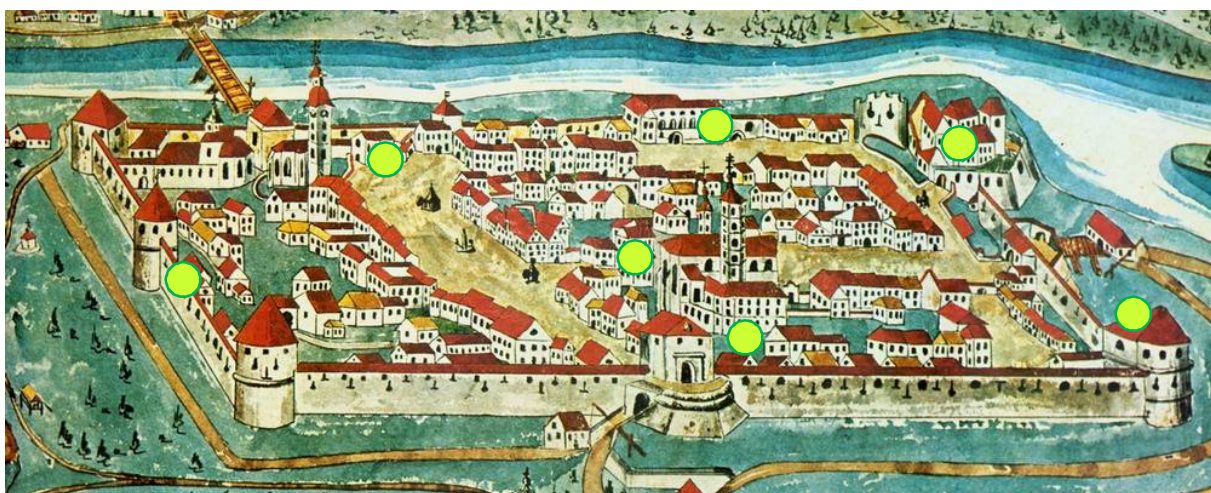
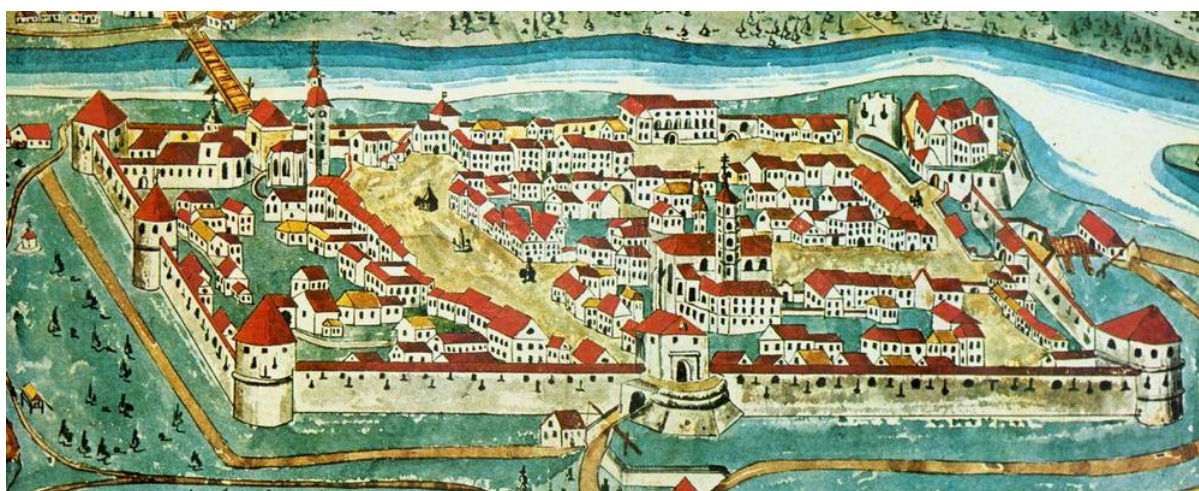
STARA GROFIJA

POKRAJINSKI MUZEJ CELJE Z ZNAMENITIM
CELJSKIM STROPOM,
RAZSTAVA POTI-ALMA KARLIN

Na zgornjem starem zemljevidu Celja poišči in označi nahajališče današnjih objektov, ki so naštetih spodaj! Spodnja naloga je nekoliko lažja, ker so lokacije že označene; ti poiščeš samo še pravilne povezave!

1. OSREDNJA KNJIŽNICA CELJE
2. HOTEL EVROPA
3. HERMANOV BRLOG
4. SLOVENSKO LJUDSKO GLEDALIŠČE CELJE
5. KNEŽJI DVOREC
6. GLASBENA ŠOLA CELJE
7. TRŽNICA

3.4.2 Rešitve ugank

1. Savinjski flosarji - BORIS KALIN
2. Naravne katastrofe v mestu - POTRES
4. Srednjeveško mestno obzidje - OBZIDJE
5. Vodni stolp

6. Srednjeveško mesto - MITNINA
7. Ureditev srednjeveškega mesta - VODNJAK, ROTOVŽ, PRANGER (vod.), POŽAR (navp.), RABELJ, SEJMI,
8. Srednjeveško mesto: trgovina - SEJMI
9. Srednjeveško mesto: obrt in cehi - KRISTIJAN - STEKLAR, JOHAN - KOTLAR, URSUL - VRVAR; ERIKA - MODISTINJA, FRANJA - KUCHARICA in AUGUSTA - KRZNARKA.
10. Stara grofija - HLEV
11. Knežji dvor

12. Stari grad

13. Knezi Celjski - HUNYADI, PLETERJE, VERONIKA, VITOVEC, ŽOVNEK
14. Žovnek

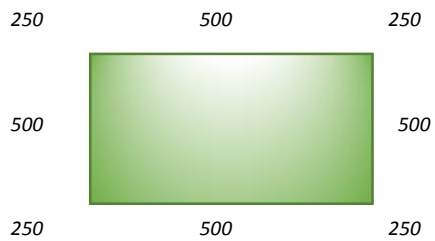
16. Gledališki stolp

M	U	Č	I	L	N	I	C	A
---	---	---	---	---	---	---	---	---

17. Gledališče

18. Ob jarku severnega mestnega obzidja

19. Prva filmska predstava v celjskem hotelu - BELI VOL

20. Alma Maksimilijana Karlin

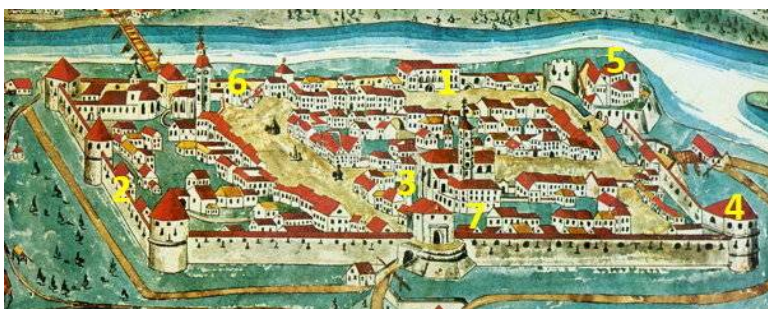
22. Muzej novejše zgodovine Celje - MAGISTRAT

23. Celjski Slovenci in Nemci

24. Celjska kronika - 45 - XLV, 1451 - MCDLI, 1528 - MDXXVIII, 1777 - MDCCLXXVII, 1798 - MDCCXCVIII, 1846 - MDCCCXLVI, 1913 - MCMXIII, 1991 - MCMXCI, 2005 - MMV

26. Orientacija v srednjeveškem Celju

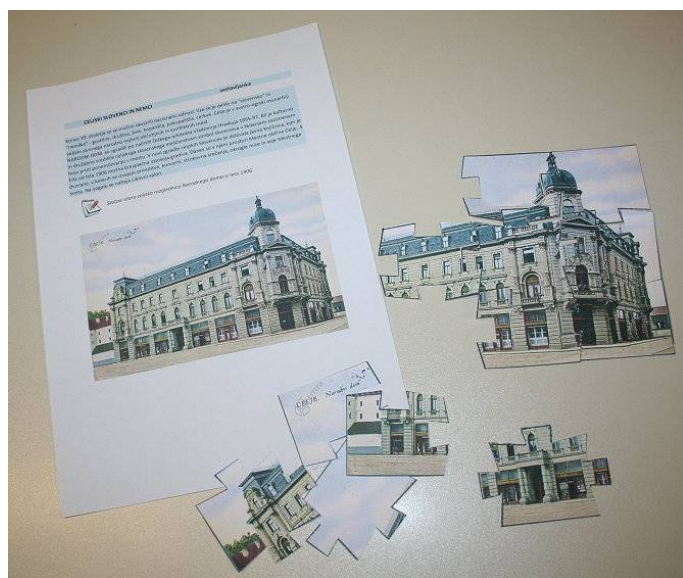
3.4.3 Primeri učil

"Učila so učna sredstva, ki so vir novih informacij ali pa zagotavljajo aktivnejše utrjevanje in ponazarjanje..." (Strmčnik, 2001, str. 98).

Vse naloge so v pdf formatu in so namenjene samostojnemu delu. Lahko jih natisnemo, fotokopiramo, poljubno povečamo, plastificiramo, lepimo, razrežemo ipd. Iz štirih nalog smo izdelali 4 učila: sestavljanke (puzzle), sestavljanje kock, povezovanje parov in pripomoček za orientacijo v srednjeveškem mestu. Izdelani so iz priročnih sredstev, ki smo jih nabrali v šoli. Za izdelavo smo trije potrebovali okoli 6 ur.

Sestavljanke (puzzle)

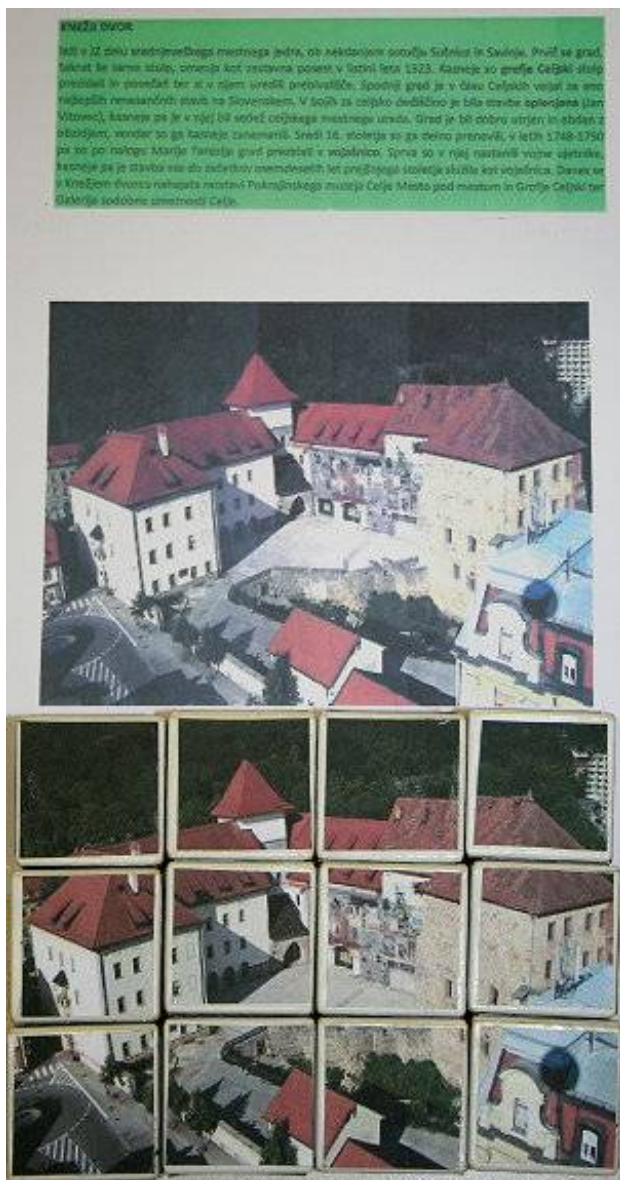
Učila predstavljajo razrezane fotografije nekaterih pomembnih celjskih kulturnih ustanov. Vsakemu učilu je priložen vsebinski opis znamenitosti (snov - informiranje) in fotografija (rešitev), ki jo je potrebno sestaviti iz razrezane sličice (sredstvo).

(Avtor fotografij je naveden v poglavju Viri in literatura)

Sestavljanje kock

Učilo nam v šestih poglavjih predstavi celjske kneze, njihov vzpon in propad ter zgodovinski pomen. Na šestih straneh kock je šest razrezanih sličic (sredstvo), iz katerih sestavimo šest podob (rešitev), skladno s šestimi navodili in fotografijami (informiranje), ki jih moramo sestaviti s pravilnim razporejanjem kock.

Povezovanje parov

Učilo je sestavljeno iz štirih parov lesenih ploščic. Na štirih ploščicah (z luknjami na strani) so fotografije pomembnih celjskih zgradb, na štirih (z ustrežno razporejenimi mozniki) pa so opisi znamenitosti, ki se nahajajo v posameznih zgradbah. S povezovanjem ustreznih parov (informiranje) lesenih ploščic (sredstvo) spoznavamo, kaj se danes nahaja v znamenitih celjskih zgradbah. Ustrezni pari se ujemajo (povratna informacija), če leseni mozniki ležejo v izvrtane luknje.

Pripomoček za orientacijo v srednjeveškem mestu

Z učilom uporabniki spoznajo, kje se na srednjeveškem zemljevidu Celja, nahajajo knežji dvor ter današnji gledališče, glasbena šola, Hermanov brlog in Osrednja knjižnica Celje. Učilo sestavljata plastificirana mapa in list v njej, ki ga premikamo. Na mapi je fotokopija srednjeveškega Celja, na listu pa so imenovane javne ustanove in označene njihove lokacije. Na spodnjem robu mape se v izrezanem pravokotniku prikaže naziv javne ustanove, njeno nahajališče pa se na izrezanih luknjah označi z roza piko. S premikanjem spodnjega lista se na zemljevidu zvrstijo omenjene ustanove in njihova lokacija.

3.5 VSEBINA POTI PO CELJSKI DEDIŠČINI

V zadnjem poglavju smo pot po mestu opremili z vsebino. Na posameznih lokacijah na poti spomnimo na zgodovinski okvir, naštejemo znamenitosti in predlagamo aktivnosti.

POTEK POTI	Vsebina (znamenitosti, zgodovina, naloge)
SPLAVARSKA BRV	<ul style="list-style-type: none">▫ antični lapidarij na prostem▫ Herkulovo svetišče nad parkom▪ <i>Miklavški hrib - ilirsko gradišče in keltske kovnice denarja</i>▪ <i>rimski Celeia - "Druga Troja"</i>▪ <i>začetki krščanstva v mestu in škof Maksimilijan</i>○ vaja 1 - Savinjski flosarji (rebus)○ vaja 3 - Rimska Celeia (labirint)
SAVINJSKO NABREŽJE	<ul style="list-style-type: none">▫ ostanki južnega mestnega obzidja▫ cerkev sv. Cecilije in kapucinski samostan▪ <i>protestantizem in protireformacija</i>▪ <i>splavarjenje</i>○ vaja 2 - Naravne katastrofe v mestu (anagram)○ vaja 4 - Srednjeveško mestno obzidje (rebus)○ vaja 12 - Stari grad (sestavljanka)○ vaja 14 - Žovnek (uganka razlike)
RAZLAGOVA	<ul style="list-style-type: none">▫ Vodni (Špitalski) obrambni stolp▫ Špital - srednjeveška ubožnica▫ nekdanja Savinjska (Vodna) vrata▪ <i>mestno srednjeveško obzidje</i>▪ <i>naravne katastrofe v mestu</i>○ vaja 5 - Vodni stolp (sestavljanka)
SLOMŠKOV TRG	<ul style="list-style-type: none">▫ stolna cerkev sv. Danijela▫ prva gimnazija▫ spomenik Antonu Martinu Slomšku▪ <i>gotika</i>▪ <i>razsvetljenske reforme in šolstvo v Celju</i>
GLAVNI TRG	<ul style="list-style-type: none">▫ rimski mozaik "in situ"▫ Stari rotovž▫ Marijino znamenje▪ <i>mestne pravice, 1451</i>▪ <i>življenje v srednjeveškem mestu</i>○ vaja 6 - Srednjeveško mesto (palindrom)○ vaja 7 - Ureditev srednjeveškega mesta (križanka)○ vaja 8 - Srednjeveško mesto: trgovina (anagram)

- GOSPOSKA ULICA**
- **Kvartirna hiša**
 - **ulica obrtnikov**
 - *cehi*
 - vaja 9 - Srednjeveško mesto: obrt in cehi (uganka)

- MUZEJSKI TRG**
- **Stara grofija in Celjski strop**
 - **Osrednja knjižnica Celje**
 - **stara slovenska gimnazija**
 - *renesansa*
 - vaja 10 - Stara grofija (rebus)

- TRG CELJSKIH KNEZOV**
- **Knežji dvor**
 - **Stari grad**
 - **Prothasijev dvorec**
 - *celjski knezi*
 - *Celje - mesto na obrobju*
 - vaja 11 - Knežji dvor (sestavljanka)
 - vaja 13 - Knezi Celjski (križanka)
 - vaja 15 - Knezi Celjski (kocke)

- GLEDALIŠKI TRG**
- **SZ obrambni stolp in namembnost**
 - **Slovensko ljudsko gledališče Celje**
 - *razvoj gledališča*
 - vaja 16 - Gledališki stolp (črkovna sestavljanke)
 - vaja 17 - Slovensko ljudsko gledališče Celje (sestavljanka)

- VODNIKOVA ULICA**
- **ohranjeno severno obzidje in "Jarek"**
 - **kip Antona Aškerca**
 - **Plečnikova zgradba Ljudske posojilnice**
 - *Južna železnica prinese napredek*
 - vaja 18 - Ob jarku S obzidja (uganka)

- STANETOVA ULICA**
- **hotel Beli vol**
 - **Rakuševa trgovina z železnino**
 - *Južna železnica prinese napredek*
 - vaja 19 - Prva filmska predstava v Celju (rebus)

- KREKOV TRG**
- **spomenik Alme Karlin**
 - **Celjski dom**
 - **Celjska mestna hranilnica**
 - **železniški kolodvor**
 - **kretniška postavljalnica in parna lokomotiva**
 - **platana - Drevo leta 2006**
 - *Južna železnica*
 - *železnica prinese napredek*
 - *razvoj meščanstva*
 - vaja 20 - Alma M. Karlin (uganka - razlike)
 - vaja 21 - Južna železnica (labirint)

- CELJSKA ZVEZDA**
- **mestni vodnjak**
 - **prva lekarna Pri orlu**
 - **veleblagovnica Stermecki**
 - *čas svetovnih vojn*

- PREŠERNOVA ULICA**
- **talne označbe Cardo Maximus**
 - **magistrat - Muzej novejše zgodovine Celje**
 - **Marijina cerkev z grobnico Celjskih**
 - vaja 22 - Muzej novejše zgodovine Celje (rebus)

- TRG CELJSKIH KNEZOV**
- **Narodni dom**
 - **kip Josipa Pelikana**
 - **Celjski biseri**
 - *slovenski in nemški Celjani*
 - *čitalnice*
 - *savinjske kopeli - začetki turizma*
 - *I. svetovna vojna*
 - vaja 23 - Celjski Slovenci in Nemci (sestavljanka)
 - vaja 24 - Celjska kronika (vaja - rimske številke)

- GLEDALIŠKI TRG**
- **spomenik Vojna in mir**
 - **spomenik Osvoboditev Slovenije**
 - *medvojno obdobje*
 - *II. svetovna vojna*
 - *povojni čas*
 - *osamosvojitve Slovenije*
 - vaja 25 - Znamenite celjske zgradbe (vaja povezovanja)
 - vaja 26 - Orientacija v srednjev. Celju (vaja prepoznavanja)

Legenda

LOKACIJA

- **dediščina, znamenitost**
- *zgodovinski okvir*
- naloga

Povzetek z vsebino nam omogoča, da po delih uporabimo, poiščemo in pripravimo tiste vsebine, ki jih potrebujemo.

4 ZAKLJUČEK

Dediščino smo podedovali od svojih dedkov za naše vnuke in jo imamo torej danes, od včeraj, za jutri.

V nalogi predstavljamo lastno pot po celjski dediščini, ki smo jo pripravili in izdelali. Najprej smo Celje postavili v čas in prostor ter predstavili kulturno, zgodovinsko, umetnostno in tehniško dediščino na poti. Tri ure dolga pot nas popelje od Keltoev do samostojne Slovenije. Dediščino na poti spoznavamo na zabaven, uporaben in zanimiv način. Za pot smo izdelali didaktične igre - križanke, uganke, miselne naloge in igre idr. Z narejenimi učili smo dokazali, da jih je mogoče izdelati s priročnimi sredstvi in z nizkimi stroški. Opis poti smo zaključili s povzetkom, v katerem so navedeni zgodovinski razvoj, evidentirane znamenitosti in predlagane naloge, s katerimi spoznavamo ali preverimo poznavanje dediščine.

V prihodnje bi bilo zanimivo izdelati posamezne tematske poti po mestu (Celjske ulice in trgi, Celjske posebnosti, Umetniško Celje, Pot muzejev in galerij, Pot zabave v Celju, Lačni po mestu ipd.), izdelati spletno postavitev, raziskati poimenovanje celjskih ulic ali njihovo poznavanje, zbrati aktualne in realne predloge za oživitev mestnega jedra, raziskati prometno dostopnost znamenitosti v celjski okolici, predstaviti aktualno naravno dediščino zaledja mesta idr.

Z izdelano lastno potjo po Celju smo med pestre aktivnosti, s katerimi na šoli spoznavamo domačo dediščino, dodali uporaben in zanimiv izdelek.

Viri in literatura

1. Biografski leksikon celjskega območja in Zasavja, Celjskozasavski.si. Dostopno 2015 na URL <http://www.celjskozasavski.si/>
2. Blažič, M. et al. (2003). Didaktika. Novo mesto: VS.
3. Broz, M. (2000). Naše mesto - vaše mesto. Spletna gradiva. IV. osnovna šola Celje. Dostopno na URL <http://www.facka.si/>
4. Celje (2007). Turistični vodnik. Nazarje: Argos.
5. Cvelfar, B. (2004). Znameniti Celjani. Celje: Fit Media.
6. Cvirn, J. et. al. (1999). Celje. Nazarje: Epsi.
7. Cvirn, J. in Šepetavc, A. (2000). Celje: knežje mesto. Vodič. Celje: Mestna občina Celje.
8. E-predstavitev Pokrajinskega muzeja Celje. Dostopno september 2015 na URL <https://www.pokmuz-ce.si/>
9. Fugger Germadnik, R. et al. (2014). Grofje in knezi Celjski. Celje: Pokrajinski muzej.
10. Goropevšek, B. (2001). Stoletje v Celju. Celje: FitMedia.
11. Gregorc, P. in Bajt, D. (1987). Od uganke do uganke. Ljubljana: Mladinska knjiga.
12. Hladnik M. (2010). Sestavljanje križank. Dostopno december 2015 na URL <http://www.hladnik.info/krizanke/slikovna-ali-skandinavska-krizanka.html>
13. Janša-Zorn, O. in Mihelič, D. (1998). Stari in srednji vek. Ljubljana: DZS.
14. Kamra - digitalizirana kulturna dediščina slovenskih pokrajin. Dostopno 2015 na URL <http://www.kamra.si>
15. Mosbrucker, M. (2013). Srednji vek. Dostopno 2015 na URL http://www.facka.si/gradiva/zgo/srednji_vek/index.html
16. Orožen, J. (1980). Oris sodobne zgodovine Celja in okolice. Celje: Kulturna skupnost občine Celje.
17. Rebernak, B. (2006). Staro celjsko mestno obzidje nekoč in danes v sliki in besedi. Dostopno maj 2015 na URL <http://www2.arnes.si/~breber1/zg/clanki/555obzidje.htm>
18. Slovar slovenskega knjižnega jezika (2001). E-izdaja, Amebis. Ljubljana: SAZU in DZS.
19. Spletni portal celje.si. Zavod za kulturne prireditve in turizem Celeia Celje. Dostopno 2016 na URL www.celje.si
20. Stopar, A. (1996). Kiparstvo in kiparski okras celjskih ulic in trgov. Celje: Turistično društvo Celje.
21. Tomić, A. (2003). Izbrana poglavja iz didaktike. Ljubljana: FF.
22. Zavod za varstvo kulturne dediščine, spletni portal. Dostopno 2015 na URL <http://www.zvkds.si/sl/zvkds/varstvo-kulturne-dediscine/o-kulturni-dediscini/kaj-je-kulturna-dediscina>
23. Žerič, D. (2011). Celeia, Cilli, Celje. Celje: PMC.

Viri fotografij

1. Broz, M. (2000). Naše mesto - vaše mesto. Spletna gradiva. IV. osnovna šola Celje. Dostopno januar 2016 na URL <http://www.facka.si/>
2. Đorđević, A. et al. (2005). Celjsko obzidje. Raziskovalna naloga. Dostopno januar 2015 na URL <http://www.knjiznica-celje.si/raziskovalne/7020050210.pdf>
3. Epsi Nazarje, danes Argos Nazarje. Dostopno januar 2016 na URL <http://argos.si/index.php?id=7>

4. E-predstavitev Pokrajinskega muzeja Celje. Dostopno januar 2016 na URL <https://www.pokmuz-ce.si/>
5. Hribernik, Š. in Ninič, M. (2008). Ulična oprema mesta Celja. Raziskovalna naloga. Dostopno december 2015 na URL <http://www.knjiznica-celje.si/raziskovalne/4200804929.pdf>
6. Kamra - digitalizirana kulturna dediščina slovenskih pokrajin. Dostopno december 2015 na URL <http://www.kamra.si>
7. Rebernak, B. (2006). Staro celjsko mestno obzidje nekoč in danes v sliki in besedi. Dostopno november 2015 na URL <http://www2.arnes.si/~breber1/zg/clanki/555obzidje.htm>
8. Spletni brskalnik Google slike https://www.google.si/imghp?hl=sl&ei=kJ6eVtvilMevU7_WnJgM&ved=0EKouCAIoAQ
9. Spletni portal Celje.si. Zavod za kulturne prireditve in turizem Celeia Celje. Dostopno januar 2016 na URL www.celje.si
10. Spletni portal Muzej novejšje zgodovine Celje. Dostopno december 2015 na URL <http://www.muzej-nz-ce.si/>

Fotografija na naslovnici: https://zdenkobalog.files.wordpress.com/2015/02/img_4736_11.jpg

Fotografije učil str. 59-62: Rok Klajnšek Gražl

Priloga 1: REZULTATI ANKETE - ZBIRNIK

(N=63)

VPRAŠANJE: V 6.,7.,8. in 9. razredu spoznaš kulturno-zgodovinsko dediščino Celja. Na sprehodu po mestu se ustavljaš na posameznih točkah, na katerih rešuješ posamezne naloge in spoznaš znamenitosti. Katera od znamenitosti ti je ostala najbolj v spominu?

ODGOVORI:

- Eden od celjskih muzejev (Stara grofija, Hermanov brlog, Mesto pod mestom, dom Alme Karlin, Knežji dvorec): 16
- Del obzidja (Vodni stolp, Obrambni stolp): 16
- Gledališče: 9
- Knjižnica: 6
- Stari grad: 4
- Splavar: 3
- Kip Alme Karlin: 2
- Železniška postaja: 2
- Pelikanov kip: 2
- Marijino znamenje: 2
- Narodni dom: 1

VPRAŠANJE: Kako bi naredil pot po mestu in spoznavanje znamenitosti bolj zanimiva?

ODGOVORI:

- a) Uvedel bi predavanje učitelja ob znamenitostih: 3
- b) Na točkah bi uvedel več samostojnega dela z besedili in kratkimi odgovori: 15
- c) Na točkah več zanimivih nalog – uganke, križanke...: 48

VPRAŠANJE: Obkroži svojo najbolj priljubljeno miselno igro!

ODGOVORI:

- a) sestavljanke – puzzle: 3
- b) spomin: 4
- c) rebus: 4
- d) monopoli: 16
- e) premetanka: 9
- f) prepoznavanje fotografij: 6
- g) križanka: 14
- h) uganke: 10

VPRAŠANJE: Kje v mestu se največkrat zadržuješ?

ODGOVORI:

- Knjižnica: 34
- Center mesta: 22
- Mc'Donalds, kebab: 6
- Drsališče: 5
- Gledališče: 5
- Glasbena šola: 1
- Kino Metropol: 1

VPRAŠANJE: V mestu moraš obiskati eno kulturno-zgodovinsko ustanovo. Kaj bi najraje obiskal?

ODGOVORI:

- Enega od muzejev: 31
- Nič: 18
- Stari grad: 6
- Knjižnica: 3
- Gledališče: 3
- Obzidje: 1
- MCC: 1
- Kip Pelikana: 1
- Kip Splavarja: 1
- Metropol: 1

VPRAŠANJE: Katera je po tvojem mnenju največja znamenitost Celja – ki bi jo predstavil in razkazal prijatelju iz tujine?

ODGOVORI:

- Stari grad: 28
- Eden od muzejev: 11
- Knjižnica: 2
- Trg celjskih knezov: 2
- Pelikanov kip: 2
- Obzidje: 1
- Celjski dom: 1
- Banka: 1
- Metropol: 1

Priloga 2: KARTA - POT PO CELJSKI DEDIŠČINI Z OZNAČENIMI ZNAMENITOSTMI

*(Retuširana vedutna karta mestnega jedra Celja s programom PhotoImpact;
avtor Mojmir Mosbruker; predloga: EPSI, Nazarje)*

Priloga 3: POT PO CELJSKI DEDIŠČINI - SEZNAM ZNAMENITOSTI PO ABECEDNEM REDU

1. CELJSKA MESTNA HRANILNICA NA KREKOVEM TRGU
2. CELJSKI BISERI
3. CELJSKI DOM NA KREKOVEM TRGU
4. CERKEV MARIJINEGA VNEBOVZETJA (MARIJINA, MINORITSKA CERKEV)
5. CERKEV SV. CECILIJE S KAPUCINSKIM SAMOSTANOM
6. CERKEV SV. DANIJELA - GOTSKA STOLNICA ("FARNA" CERKEV)
7. CERKEV SV. JOŽEFA NA JOŽEFOVEM HRIBU
8. CERKEV SV. MAKSIMILIJANA
9. GLAVNI TRG - MARIJINO ZNAMENJE
10. GLAVNI TRG - MEŠČANSKE HIŠE
11. GLEDALIŠKI STOLP
12. GLEDALIŠKI STOLP - SPOMINSKA PLOŠČA
13. GOSPOSKA ULICA - ULICA OBRTRNIKOV
14. HERKULOVO SVETIŠČE POD MIKLAVŠKIM HRIBOM
15. HOHENWARTOVA HIŠA NA GLAVNEM TRGU (sedež celjskih protestantov)
16. HOTEL "BELI VOL" - prva filmska predstava v mestu
17. JUGOVZHODNI STOLP IN MESTNO OBZIDJE PRI KRSTILNICI
18. KIP ALME M. KARLIN NA KREKOVEM TRGU
19. KIP JOSIPA PELIKANA NA TRGU CELJSKIH KNEZOV
20. KIP PRIMOŽA TRUBARJA OB CERKVI SV. MAKSIMILIJANA
21. KIP SPLAVARJA NA SAVINJSKEM NABREŽJU
22. KNEŽJI DVOREC in RAZSTAVA "GROFJE CELJSKI"
23. LAPIDARIJ NA SAVINJSKEM NABREŽJU
24. MESTNI VODNJAK NA "ZVEZDI"
25. MUZEJ NOVEJŠE ZGODOVINE - ULICA OBRTRNIKOV IN HERMANOV BRLOG
26. NARODNI DOM NA TRGU CELJSKIH KNEZOV
27. OBZIDJE NA SAVINJSKEM NABREŽJU
28. OBZIDJE OB OBRAMBENEM JARKU NA VODNIKOVU ULICI
29. OBZIDJE PRI LJUBLJANSKIH VRATIH
30. PLEČNIKOVA LJUDSKA POSOJILNICA NA VODNIKOVU ULICI
31. PROTHASIJEV DVOREC NA TRGU CELJSKIH KNEZOV
32. PRVA LEKARNA "PRI ORLU"
33. RAZSTAVA "CELEIA - MESTO POD MESTOM"
34. RIMSKA CESTA "CARDO MAXIMUS" NA PREŠERNOVI ULICI
35. RIMSKI MOZAIK IN OSTANKI VILE NA GLAVNEM TRGU
36. SPOMENIK OSAMOSVOJITVE NA GLEDALIŠKEM TRGU
37. SPOMENIK VOJNA IN MIR NA GLEDALIŠKEM TRGU
38. STARA GROFIJA - CELJSKI STROP
39. STARI GRAD
40. STARI PISKER V MINORITSKEM SAMOSTANU
41. STARI ROTOVŽ NA GLAVNEM TRGU
42. STEKLENI ATELJE JOSIPA PELIKANA NA RAZLAGOVI ULICI
43. ŠPITAL S KAPELO SV. ELIZABETE
44. TRGOVINA RAKUŠ NA STANETOVU ULICI
45. VELEBLAGOVNICA STERMECKI NA "CELJSKI ZVEZDI"
46. VODNA VRATA
47. VODNI STOLP
48. VODNI STOLP - označba višine vode ob poplavi
49. ŽELEZNIŠKI KOLODVOR - POSTAJA JUŽNE ŽELEZNICE, STARA LOKOMOTIVA